

Josep PERARNAU I ESPELT

EL RECEPTARI DEL SABADELLENC JOAN MARTINA (1439).
(Carpentràs, Biblioteca Inguimbertaine, ms. 126, ff. 86-90, etc.)

El ms. 126 de la Bibliothèque Inguimbertaine de Carpentràs no és pas un desconegut, des del moment que ha estat objecte d'una informació en el catàleg dels manuscrits de la dita vila integrat en la sèrie de França en general.¹ Però aquella notícia pot ésser fàcilment completada, encara que només fos pel fet que presenta el volum com si constituís una unitat bibliogràfica, quan en realitat és factici, car és format de tres blocs ben independents. No serà, doncs, sobrer de completar aquella descripció.

En el seu estat actual, el manuscrit 126 és desenquadernat, però col·locat dins carpeta de cartó amb llom de roba i lligat per la banda del tall amb dues betes. No havent-hi cobertes pròpies del volum, aquest només té les mides dels folis: 290 x 220 mm; les característiques de cada una de les tres unitats primitives són les següents:

I. La primera és constituïda pels actuals folis 1-19. És formada per dos plec: el primer ara és coix, ff. 1-9 (inicialment 5 x 2; ara 4/5); el segon és complet, ff. 10-19 (5x2). La filigrana és una tija trilobulada somada de creu. Tres textos: les *Quaestiones de trinitate in theologia*, incompletes al començament, arriben fins al f. 12c; un llarg ritme, que comença «Vehementi nimium comotus dolore» (ff. 12d-15a); i *Triginta gradus scalae per quam ascenditur in caelum* (ff. 15b-19a); aquest tractat comença: «De fide recta. Primus gradus sanctissime scale... *Exp.*: ...aut iustificabitur aut condemnabitur. Explicit liber triginta graduum». La superfície de la caixa d'escriptura és de 215 x 150 mm, a dos corondells, marcats, amb 10 mm de separació. Amb lletra posterior foren afegides en el f. 19v, que restava en blanc, unes taules aritmètiques.

II. La segona és formada pels actuals folis 20-89. Pere Riu, *Exposició*

---

1. H. DUHAMEL, *Carpentras (Catalogue Général des Manuscrits des Bibliothèques Publiques de France. Tome XXXIV)*, París, Plon-Nourrit 1901, 64-65.

del salm Miserere, ff. 29a-79c. Filigrana de sageta i arc tensat. El primer plec, actualment format pels folis 20-28, era inicialment de 6 x 2, ara és coix, de 6/3 (ff. 20-28), essent ben visible que són tallats els tres darrers folis del plec (o les tres segones meitats dels fulls més exteriors del plec), car n'hi ha restes entre els actuals ff. 28-29; inicialment aquest plec restà en blanc. El segon plec és normal, de 13x2 (ff. 29-54); aquest té els fulls numerats amb xifres aràbigues, del 1 al 13; el terç, inicialment també de 13x2 (ff. 55-79), és ara coix, de 12/13, per pèrdua de la primera meitat o foli del segon full més exterior, que aniria entre els actuals ff. 55 i 56, cosa confirmada pel fet que la numeració dels fulls en el plec salta del 1 (= f. 55) al 3 (= f. 56). I el quart, inicialment de 6x2 és ara coix de 6/4 (ff. 80-89) per pèrdua de les segones meitats dels fulls terç i quart del plec, que haurien anat entre els actuals ff. 87-88, car encara hi ha restes que indiquen que foren retallats, sense que sigui possible de dir si eren escrits. Fins i tot després d'haver estat copiat en els plecs anteriors el text de Pere Riu, els ff. 80-89 restaren en blanc; l'esmentat text és copiat en una caixa d'escriptura de 227 x 178 mm, a dos corondells marcats, amb 15 mm de separació.

III. La tercera té els actuals folis 90-113. Filigrana del doble cercol, travessat per pal acabat en creu. Tres plecs, el primer de 5x2 (ff. 90-99), els altres dos de 4x2, però el darrer, corresponent als folis 108-113, és ara coix, de 4/2. No té espais en blanc. Hi és copiada, a partir del f. 91, la part primera de les *Sententiae veterum philosophorum*. La caixa d'escriptura és de 213 x 150 mm, a dos corondells, marcats, amb 13 mm de separació.

L'anàlisi anterior i l'observació dels textos copiats en el volum permet de fer les constatacions següents:

A darreries del segle XIV, quan potser encara no s'havia unit als conjunts primer i terç, el propietari del conjunt segon començà a omplir els seus plecs fins aleshores romasos en blanc, tal com sabem el primer i el darrer, amb còpia dels textos següents:

1. F. 20r. *Dictum est de quodam filosofo quod per antiquum transiens cimiterium...*, introducció de quatre línies, després de la qual comencen nou dístics, el primer vers dels quals diu: «Tu prope qui transis, nec dicis 'Aveto', resiste...»

2. Ff. 20v-21r. El 'rythmus' *Signa evenient ante finem mundi. Inc.: «Antequam iudicii dies ventura/sunt omnia mundi commovenda... Exp.: ...ut in die valeat mala liberari. Amen».*

3. Ff. 21v. *Aysò són les paraules que Jhesu xt. dix en la creu.*

4. Els ff. 21v-23v contenen còpia d'oracions diverses, del *Stabat ma-*

ter i dels títols dels capítols de l'*Arbor vitae cricifixae Ihesu* d'Ubertino de Casali.

5. F. 24r. *Assò són los vij. Guoys de la Verye Maria* i *Per què s'ha de dejunar els divendres*

6. F. 24v. Oracions diverses

7. F. 25r. Dates de Pasqua del 1393 al 1405

8. F. Ff. 25v-27r. Excerpta ex patribus (Gregorius, Augustinus, etc.).

En temps més o menys contemporani de la seva còpia, el tercer conjunt es trobà a mans d'En Gil Sánchez Munyòs (futur Climent VIII, a Peníscola), tal com demostren les anotacions marginals dels seus primers folis, de la mateixa lletra que les també anotacions marginals de l'actual ms. de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 235, entre les quals hi ha la coneguda «Restituit mihi Clementi pape».² Després, en temps anterior al 1439, aquest conjunt s'uní al segon i d'aquesta manera Joan Martina pogué escriure tant en els folis romasos en blanc del segon conjunt com en el primer foli del tercer.

Els textos sobrevinguts en els dos conjunts darrers són escrits a tota línia, amb una caixa d'escriptura no marcada, que amida 227 x 165 mm en el f. 26r; a partir del f. 20-28 les còpies són datables d'entorn del 1392 per les datacions de la pasqua del f. 25r i del foli 80r, de la mateixa o semblant lletra.

Per la seva banda, Joan Martina escriu a línia tirada, formant una caixa d'escriptura, no marcada, de 226 x 165 mm en el f. 88r.

Joan Martina de Sabadell

¿Qui és aquest Joan Martina, de Sabadell? A fi de donar una primera i només inicial resposta a la pregunta, he realitzat un repàs a quatre ma-

2. Vegeu l'anotació esmentada i el fet de l'existència d'aquesta i d'altres anotacions autògrafes de Gil Sánchez Munyòs (Climent VIII) en l'*Inventarium librorum in studio repertorum...*, en el meu *Darrer inventari de la biblioteca privada de Benet XIII (1423). Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 235*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», VI (1987), 196, nota d'aparat crític al núm. 179 i en la introducció, 12-13 del mateix volum.

nuals notarial de l'Arxiu Municipal de Sabadell,³ els corresponents a les signatures E. 17, dels anys 1426-1431, E. 23, dels anys 1436-1437, als cinquanta primers folis d'E. 24, del 1438-1439, i E. 25, dels anys 1438-1441, aquests, tal com veu el lector, contemporanis del començament del nostre receptor.

Aquest buidatge parcial de les possibilitats documentals sabadellenques ha proporcionat notícies tant sobre la família Martina, com sobre un Joan Martina, que m'inclino a identificar amb el nostre autor.⁴ Aplegaré les notícies proporcionades per aquells quatre volums d'aquesta manera: primer aniran les referències directes a persones (fins i tot gramaticalment identificables car van en nominatiu o en acusatiu) i seguiran les referències, en les quals la o les persones són esmentades en relació a peces de terra o propietats (gramaticalment diferenciades pel fet que l'antropònim va en genitiu).

Pertanyen al primer grup les anotacions relatives als Martina següents,⁵ que col·loquem en estricte ordre alfabètic:

3. Els fons de protocols sabadellencs són coneguts per Josefina MOLINERO, *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sabadell* (Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya, 6), Barcelona, Fundació Noguera 1984, 60 pp., en particular 22, on consten els volums pertanyents als anys 1410-1449.

4. El cognom del nostre autor i dels altres membres de la raguèlia té dues grafies en els volums revisats: la completa 'Martina', amb totes les lletres, exactament igual com en el manuscrit de Carpentràs, i l'abreujada, en la qual les lletres escrites són 'Mtina', amb el llaç típic d'er' damunt les dues primeres lletres. Per aquesta raó he transcrit '-er-' en tots els casos en què he trobat la dita abreviatura en el document correlatiu; però, com que en darrera instància, és una interpretació meua, he escrites les dues lletres dins parèntesis corbats. Segurament s'hauria pogut transcriure 'Martina' sense escrúpols, car trobo, escrits de la mà predominant en aquests volums, en E. 23, f. 39 v, amb data de 19 de novembre del 1436, i en una sola pàgina les dues grafies següents: 'extho' amb el dit llaç entre 'th', sense cap dubte equivalent a 'extraho' i 'ext' amb el mateix llaç damunt la 't', equivalent a 'extra'; m'ha semblat, però, més fidel la solució emprada. En els altres casos, la grafia és la que es troba en el manuscrit i, doncs, 'Martina'.

5. Insistiré en aquest cognom, car es troba qualche personatge que podria ésser pres com a familiar, per exemple, un clergue anomenat 'Franciscus M(er)tini', darrera el qual nom cal veure un català anomenat Francesc Martí i que, en conseqüència no ha d'ésser considerat pertànyer a la família Martina; compareix en tres ocasions en el registre E. 17. La primera és qualificat de «Franciscum M(er)tini, simplicem clericum» (1428 gener 12, f. 54 v); poc temps després, en el f. 59 r, és qualificat de «beneficiatus»; i tres anys més tard, així: «discretus Franciscus M(er)tini, presbiter et beneficiatus» (1431 febrer 24, f. 188 v).

Galceran Martina,⁶ Gaspar Martina,⁷ (Guillem) Ramon Martina⁸, Joan Martina,⁹ Pere Martina,¹⁰ i Ramon Martina.¹¹

6. Galceran Martina només compareix dues vegades en qualitat de testimoni en el registre E. 17: el 1426 setembre 6, f. 15 r, i el 1429 març 8, f. 98 v; en la mateixa qualitat en E. 22, f. 22 r, del 15 març 1435.

7. Gaspar Martina, qualificat de «mercator, civis Barchinone» compareix una sola vegada, el 1430 març 9, E. 17, f. 151 r; cinc anys més tard, 1435, juny 11, trobem: «civis Barchinone, nunc habitator in villa Sabadelli», protagonitzant una liquidació de comptes, E. 22, f. 32 v; en general, però, era considerat 'ville Sabadelli', sense afegits: E. 22, ff. 25 r, 28 r, 32 r, 38 r i 50 r, fent de testimoni, la darrera vegada amb Joan Martina; tenia procurador a Sabadell (cf. nota 9), cosa que no el privava d'establir-ne un altre, E. 22, f. 9 r (1434 desembre 6).

8. (Guillem) Ramon Martina compareix per primera vegada amb els dos noms i el cognom en el registre E. 25, ff. 31 v-32 v, encapçalant un document d'aquesta manera: «Guillelmus Raymundus M(er)tina, ville Sabadelli, filius et heres venerabilis Petri M(er)tina quondam dicte ville, ut assero, et etiam heres universalis domine Eulalie Paulle, uxoris mee...» (1438 novembre 3); el 8 març 1439 repeteix la compareixença, però per procurador en el f. 51 r i dos anys més tard, el 1441 març 10, al f. 156 v. També el trobem en qualitat de testimoni almenys tres vegades en el mateix volum: el 1439 juliol 5, qualificat de «venerabilis» (f. 71 v), el 1440 juny 13 (f. 119 r) i el 1441 setembre 30 (f. 185 r, amb la dita qualificació).

9. Joan Martina se'ns presenta per primera vegada en qualitat de testimoni i sense qualificació en el registre E. 17, f. 176 r, el 1430 novembre 12, funció que repeteix en E. 22, ff. 44 r i 50 v el 1435, i almenys nou vegades més en el registre E. 25, f. 14 v (1438 agost 7), 97 v, 153 v, 159 v, 179 v, 185 v i 187 r (dues vegades); en la darrera, del 1441 abril 26 (f. 162 r), és qualificat de «venerabilis».

En dues ocasions, però, actua en qualitat de protagonista. L'anotació notarial de la primera diu així: «Die lune decima tertia mensis octobris anno Domini M CCCC XXX VIII. Ista die continuatur instrumentum protestacionis et requisicionis facte venerabili baiulo per Johannem M(er)tina, nomine et pro parte Raymundi M(er)tina, fratris sui; est in sedula», E. 25, f. 29 v (però la 'sedula' = full de paper), no hi és. Si comparem aquesta anotació amb una altra de relativa a En Gaspar Martina, E. 25, f. 86 r (1439 setembre 12), hi trobarem una petita diferència: «Item, dicta die continuatur instrumentum requisicionis facte venerabili baiulo per Bernardum Duran, procuratorem Gasparis M(er)tina, prout continetur largo modo in quadam cedula hic fixa»; l'anotació de Joan Martina manca de les dues paraules finals i així no es troba dins el volum, a diferència de l'altra, existent entre els ff. 85-86.

Sortosament, l'altra anotació és més completa: «Die jovis, vigesima mensis novembris anno a nativitate Domini M CCCC XXX VIII. Venerabilis Johannes M(er)tina, filius venerabilis Petri M(er)tina quondam, ville Sabadelli, ex certa scientia constituit procuratorem suum honorabilem Jacobum de Tagamanent, militem, comorantem in civitate Barchinone, licet absentem velut presentem, ad firmandum pro eo et nomine suo in illa treva incepta firmandi in posse discreti Johannis de Bell bou, notarii et scriba (sic) in curia honorabilis vicarii Barchinone, de quibusdam militibus et hominibus generosis seu de paraticho, cum illis pactis, temporibus, penis, obligacionibus personarum et bonorum, juramentis et homagiis in posse illius officialis et notarii, in ipsa contentis. Et hoc promisit et iuravit dictus Johannes M(er)tina tenere et observare, etc. Fiat largo modo, secundum cursum et dicta treuga requirit, etc. Testes, Petrus ses Tries et Jacobus Moles, ville Sabadelli», E. 25, f. 34 v. Aquest document ens col·loca i col·loca Joan Martina

Les referències que vinculen propietats a persones es concentren en un primer moment en el nom d'En Pere Martina, en tant que propietari d'un molí que porta el seu nom: «*Molendinum d'En Martina*»,¹² o d'un mas amb la corresponent terra, de la qual també és propietari.¹³ Justament la propietat del dit molí explica l'existència d'uns *Capítols fets sobre lo arrendament del molí de la Garriga, lo qual l'onrat en P. M(er)tina ha fet del dit seu molí a n Gem Raverter*.¹⁴ No sabria dir si la mateixa terra del Mas Martina o altra era dins o almenys a tocar l'Horta Major de la vila de Sabadell, però és documentada una peça «...in Orta Maiori dicte ville... [la qual termenava]... a meridie cum honore Petri M(er)tina».¹⁵

Del conjunt de dades aplegades en podem deduir el següent: Pere Martina és propietari d'un molí i de terres de considerable grandària, fins

---

dins un dels problemes més greus d'aquells anys, tal com hom pot veure en el meu, Felip de MALLA, *Correspondència política* (Els Nostres Clàssics A, 114), Barcelona, Editorial Barcino 1978, 133-136.

Val a dir que el de Joan Martina no és pas l'únic document sabadellenc relacionat amb bandositats; hom en pot veure d'altres en E. 17, ff. 23 r-24 r, 43 v, 44 r-v, 45 r, 79 r, 87 v, 118 v (interessant perquè un es desentén dels compromisos contrets en una treva de bandositats), 128 r i 131 v; en E. 25, f. 174 v. D'altra banda, si hom volgués fer-se una idea concreta d'allò que representava, àdhuc com a fenomen de gran extensió social, associar-se tant en una bandositat com a una pau i treva contra ella, pot veure Honorio GARCÍA Y GARCÍA, *San Vicente Ferrer en Vich* (Libros raros y curiosos, IX), Castelló de la Plana, Societat Castellonenca de Cultura 1953, 112 pp.

10. Pere Martina compareix el 21 de gener del 1428 amb una frase escrita al final de la venda d'una peça de terra, significativa a tot ésser-ho: «Jo, P. M(er)tina, ferm aquesta carta, sau mon dret a mi e als meus enpertostemps», E. 17, f. 64 r. Deu ésser de la mateixa naturalesa l'altra frase relativa a una peça de terra, de la qual hom fa constar «qui-s té per l'onrat en P. M(er)tina», f. 67 v, 1428 juliol 1. Per un altre document notarial sabem que fou constituït procurador per a uns afers determinats; era el 21 desembre 1430 i es troba en el f. 189 r. Quatre dies després trobem associats el «*venerabilis Petrus M(er)tina, Raymundus M(er)tina, eius filius*», 179 v, 1430 desembre 25. En el registre E. 22, f. 29 r, consta que el 1435 maig 10 establia un procurador i que el 13 d'agost cobrava cinquanta lliures que li eren degudes, f. 39 v. En el registre E. 25 només es presenta acompanyat del fatídic 'quondam' (vegeu la nota 8).

11. Justament la darrera frase transcrita ens indica que el 'Raymundus Martina' que es troba anomenat així qualque vegada (p. e., E. 17, f. 158 r, 1430 juny 1), no és altre que el Guillem Ramon Martina, al qual hem dedicat la nota 8.

12. «...in parrochia Sabadelli, in loco vocato 'a la Garriga', supra Molendinum d'En Martina», E. 17, f. 18 r, 1426 novembre 1; i «...olim tenens Molendinum de la Garriga venerabilis Petri Martina...», f. 31 v, 1427 març 16.

13. «...in loco vocato 'al mas M(er)tina'... terminatur... partim 'ab En M(er)tina'... a circio 'ab lo dit P. M(er)tina'...», E. 17, f. 21 v-22 r, 1426 desembre 6.

14. E. 17, ff. 160 v-161 r, 1430 juliol 20.

15. «...in Orta Maiori dicte ville... a meridie cum honore Petri M(er)tina...», E. 17, f. 164 v, 1430 agost 19.

al punt d'ésser 'venerable' i 'honrat';¹⁶ algunes de les dites terres foren establertes a d'altres en emfiteusi.¹⁷ Aquest prohoms sabadellenc del primer terç del segle XV, que l'any 1438 ja era difunt,¹⁸ tingué (o li sobrevisqueren) almenys dos fills: l'hereu fou (Guillem) Ramon Martina, el qual seguí disposant del patrimoni familiar amb actes com l'arrendament del molí, exactament igual com el seu pare.¹⁹ L'altre fill d'En Pere Martina, per tant fadrister, és el nostre Joan Martina, el qual, malgrat no ésser l'hereu de casa seva, per raons que fins ara ens són desconegudes si no eren les de la seva procedència familiar, es movia en el pla social dels cavallers i dels homes generosos i de paratge²⁰. Crec haver de subratllar que mai no és (o almenys fins ara no l'he trobat) qualificat amb cap títol universitari, com tampoc no hi ha cap dada que permeti de saber com es guanyava la vida; només un detall condueix a aventurar una conjectura; el detall és el fet que ell redactà en nom del germà hereu un document de protesta-requesta adreçat al batlle de Sabadell:²¹ era, doncs, més format intel·lectualment que l'hereu, i hom es pot preguntar si aquesta formació no es concretava en alguna activitat professional en el camp del dret. D'on sembla deduir-se que les receptes responien a un interès privat i no a cap dedicació professional a la medicina.

En efecte, l'anàlisi de les receptes encaixa amb la conclusió que acabem d'establir: allò que seria elemental en qualsevol llibre de medicina d'altura acadèmica, ni que fos mínima, manca totalment en els nostres textos, com, per exemple, la més remota referència a les causes de la malaltia, posem per cas per desequilibri d'humors, i a les causes de reequilibri dels mateixos, gràcies al remei assenyalat; també hi manca el recurs a les 'autoritats' com a mitjà de confirmació de l'eficàcia del remei, fins i tot a les 'autoritats' consistents en aforismes més o menys savis, més o menys populars. Per això també sembla ésser possible la deducció que, si realment Joan Martina començà la seva recopilació de receptes a

16. La qualificació de 'venerabilis' aplicada a En Pere Martina es troba a E. 17, f. 31 v i 159 r, i a E. 25, f. 31 v.; 'onrat' al f. 160 v.

17. Vegeu les frases transcrits en les notes 10 i 12.

18. Vegeu el fragment transcrit en la nota 8.

19. «L'onrat En Guillem Ramon M(er)tina, de la vila de Sabadell, senyor del Molí de la Garriga, scituat en la riera de Ripoll...», l'arrenda per dos anys, E. 25, f. 175 r, 1441 agost 23, igual com havia fet el seu pare el 20 de juliol del 1430 pel document citat en la nota 14; l'única diferència rau en el fet que el segon document no és precedit de títol, ans comença directament amb la descripció de l'acte. Uns quants mesos abans, ell mateix havia cedit béns a la parròquia de Sant Feliu de Sabadell per a bé d'ànima del seu pare, Pere Martina 'quondam', qui sap si en compliment d'alguna clàusula testamentària del darrer, f. 154 r, 1441 febrer 18.

20. Vegeu el segon dels documents transcrits en la nota 9.

21. Vegeu el primer dels documents transcrits en la nota 9.

base de les que trobà en un llibre de medicina, és molt possible que es limités a copiar els remeis concrets que hi trobava, deixant les parts teòriques. El seu aplec, en efecte, es col·loca en aquell nivell cultural en què una persona no sols sap de lletra sinó que és capaç de proporcionar-se'n un producte per al servei casolà, sense que tal nivell cultural manifesti cap relació, poca ni molta, amb la medicina acadèmica. Situació que, d'acord amb les dades arxivístiques abans sintetitzades, sabem haver estat la d'En Joan Martina.

La nostra edició

En aquestes pàgines transcriuré les anotacions del dit autor sabadellenc i en subratllaré algunes característiques.

Ultra els normals en tota transcripció, la del text següent ha presentat problemes específics, com són els següents:

a) la dificultat de precisar l'equivalència d'una determinada grafia, aparentment una «y», la qual, però, de fet equival a «y» i a «x»; l'equivalència comuna és demostrada pel fet que ja en el títol la trobem quatre vegades amb valor de «x» en la data del 1439 escrita amb xifres romanes; i dues amb valor de «y» en els mots «guny = juny» i «any». Normalment no ha estat difícil de precisar la lletra corresponent a la dita grafia. En el cas de la paraula «pux» l'equivalència ha estat donada d'acord amb la grafia emprada pel DCVB, que sembla desconèixer «puy».

b) El grup consonàntic «sc» amb valor corresponent a només una de les dues lletres. Trobem ací una utilització extrema d'un fet que ja es troba en documentació de la primera meitat del segle XII, on ja es pot documentar «sciges» per «citges/sitges» i més d'una vegada «scensum» per «censum = cens»;²² el *Diccionari català, valencià, balear* dona dues equivalències per al cas que el tal grup es trobi en posició inicial: «sce = ce-/se-» i «sci = ci-si-»; i «sca = esca-» (repetit en els casos de «esco-/escu-/escl- i escr-»). Alguna de les grafies del nostre text confirma l'observació del *Diccionari...* i així trobem «scaldadura = escaldadura» en el núm. 16, «scalsadura = (d)escalçadura» en el núm. 27, «scriu» en el

22. Cebrià BARAUT, *Els documents, dels anys 1101-1150, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, dins «Urgellia», IX (1988-1989), 21, núm. 1192, lín. 20-21: «...apud .II. sciges in ipso cigar...» (any 1101); 267, núm. 1460, lín. 9: «...et ipse faciant scensum semper omni anno...» (any 1137); 301, núm. 1497, lín. 6: «...et ipsum scensum cum decimum...» (any 1147). Vegeu també en el fragment de Sabadell 1441, copiat en la nota 19, el participi 'scituat = situat'.

núm. 2, «sci = sí» en el núm. 69 o «scerp = serp» en el núm. 70; però en la majoria de les altres ocasions les grafies del nostre text van a la seva: «sca = ca» (77), «Scabadel = Sabadell» (0), «scabels = cabells» (50), «scabres = cabres» (16), «scada = cada» (106), «scafrà = safrà» (59), «scagí = sagí» (3), «scalda = calda» (10, 18, 49), «scal = sal» (40), «scalent = calent» (14), «scalse = calça» (27), «scalvatorem = salvatorem» (4), «scament = sement» (15), «scames = cames» (34), «scanch (scach, 48) = sang» (17, 18, 48), «scanticum = canticum» (4), «scanyor = senyor» (0), «scap = cap» (21, 39, 53), «scaragols = caragols» (63), «scaregats = carregats» (59), «scarn = carn» (42), «scaval = cavall» (62), «sceura = seure» (117), «sclara = clara» (78), «sclovel = clovell» (57), «scorega = corretja» (81), «scoreyg = correig» (48), «scotil = sotil» (57), «scrosta = crosta» (95), «sculeres = culleres» (109); però, ultra la posició inicial, trobem el grup en d'altres posicions a l'interior de la paraula: «ascò = assò» (106), «carabasca = carabassa» (97), «descobre = desobre» (2), «grasca = grassa» (42), «pescat = pecat» (19), «scosca = closca» (2), «trenchat = trencat» (100); dos casos s'han esmunyit fins ara a l'intent d'oferir-ne equivalència: «scaych» del núm. 59 i «sconcolta» del núm. 71. Normalment he normalitzada la paraula a l'interior del text, n'he assenyalada la grafia en l'aparat crític, grafia que he deixada en la taula de mots.

c) El fet que, si no m'erro, Joan Martina corregia les grafies equivocades sense ratllar-les ni expuntuar-les, ans només repetint-les, és un detall que afegeix dificultat a l'hora de decidir si una paraula és o no és corregida; i així trobem «escriu scriu» (2), «pigarà pixarà» (3), «de nieada deniade» (5) i «fo front» (17), sense que manquin els casos de repetició pura i simple: «serà serà» (29), «la la» (101) o «e met e met» (105). Tant en un cas com en l'altre, el primer element ha passat e l'aparat crític i el segon ha estat mantingut en el text.

d) Les línies horitzontals damunt lletres, que normalment són considerades signes d'abreviació. En el nostre text es donen els dos casos: línies d'abreviatura sobreposades a lletres, que cauen dins el normal i per tant són transcrites d'acord amb l'ús tradicional de l'equivalència d'abreviatures en textos catalans de la Baixa Edat Mitjana: «Johan» (0), «guny = juny» (0), «l'any» (0); «de la» (2), «del» (2), «aquests» (3), «sobre» (3), «vegades» (4), etc.; i els altres casos, en els quals hom no ha arribat a veure que la línia horitzontal tingués una equivalència en lletres; «digous» (3, amb abreviatura damunt les lletres -gous), «ages» (6, amb abreviatura damunt -ges), «uylls» (8, amb línia horitzontal damunt -lls), «picales» (9, abreviatura damunt -les), «parts» (11, línia horitzontal damunt totes les lletres), «fules» (11, abreviatura damunt -les), «roses» (11, abreviatura damunt -ses), «preseguer» (14, línia horitzontal damunt

-uer), etc. En aquest segon cas hom ha pres la determinació d'assenyalar en l'aparat crític les lletres damunt les quals hi ha la dita línia, a la qual, però, no he donat cap equivalència en la transcripció del text.

e) La manca gairebé total de «ç» o la presència pràcticament exclusiva de «c», també quan la lletra encertada és «ç». La grafia ha estat normalitzada en el text i l'anomalia assenyalada en l'aparat crític.

f) Hi ha qualche altra grafia anormal, la solució de la qual ha estat l'acabada d'esmentar, però que potser s'ho val d'assenyalar ací: «huenir = venir» (2), «huallibus = vallibus» (4), «ahuer = haver» (117), que cal afegir a la presència més freqüent que la normal de la lletra «h»: «he = e», «ho = o», «hola = olla», «hun/huna = un/una».

g) Finalment, hem normalitzat l'ús de «u/v».

Atesa la numeració de les receptes, l'aparat crític fa referència al número d'aquestes, després del qual es troben les anotacions seguint l'ordre que les paraules tenen en la recepta corresponent. Ací, doncs, contra allò que és normal en aquestes pàgines, l'aparat crític no segueix numeració de línies, ans de paràgrafs. D'altra banda, essent únic el text de base, les anotacions del dit aparat consistiran a copiar la paraula afectada, escrita amb la grafia que té en el text editat a continuació, i, després de dos punts [:] la mateixa paraula amb la grafia que té en el manuscrit de Carpentràs. D'acord amb les indicacions de l'anterior apartat d), la notícia relativa a les línies horitzontals que no semblen tenir traducció en la grafia de la paraula són introduïdes en l'aparat crític amb '*lín dam* = *línia damunt*' i són seguides de les lletres afectades per la dita línia, precedides de guionet.

Barcelona, gener-juny 1992

[RECEPTARI D'EN JOAN MARTINA]

[0]. Ihesus Christus

Jo, Johan Martina, traladí asò ací d'un libra de madecina per tal que més de profit se-n saguesqua e que jo de nostro Sanyor n'aga algun mèrit.

Fou scomensat huy qu'era dimarts que taníem nou del mes de juny del l'any M CCCC XXXIX en Sabadel.

[1]. Primo, si vols que tost en caygua la fembra, pren de la raxjul del trasperet e liga-lli al col ab pater nòstrons e infanterà de continent.

---

[0] (que) jo : go | Sanyor : Scanyor | fou : *lect dub* fon | Sabadel : Scabadel

[1] raxjul : *lin dam* -xjul | continent : scontinent

---

[0] La data del dimarts, 9 de juny del 1439, coincideix amb la que hom pot trobar en A. CAPPELLI, *Cronologia, Cronografia e Calendario Perpetuo dall Principio dell'era cristiana ai nostri giorni*,⁶ Milà, Ulrico Hoepli 1988, 65.

[1] «*raxjul»: aquest mot, altrament desconegut del DCVB, es presenta almenys vuit vegades en aquestes receptes, amb sis grafies, en totes les quals la tercera lletra és aquella que, tal com ja sabem per la introducció, tant pot ésser una «x» com una «y», i que, amb totes les reserves, m'inclino a considerar que és la primera de les dues esmentades. Les grafies són, ultra la «raxjul» d'aquest paràgraf, «raxi» en les receptes 24 i 34 (i en aquesta una primera grafia, corregida per simple repetició de la correcta, tal com ja ha estat explicat, havia estat escrita «rexi»); «raxiu» en les receptes 39 i 45; «raxiull» dues vegades en la recepta 41 (en la qual, remarquem-ho, la quarta paraula abans de la primera nostra és «axir», les tres primeres lletres de la qual són idèntiques a les segona, terça i quarta de la que ens ocupa); la grafia de la recepta núm. 90 és una variant de la darrera: «raxiul». Treta la grafia del núm. 1, totes les altres tenen comú denominador, el de la línia vertical damunt la «x/y», línia que en paleografia de la Baixa Edat Mitjana és interpretada equivalent a «i». Per això, cal assenyalar el cas, sembla únic, en què tal signe manca, el de la recepta 109, on trobem «raxus».

Quant a la significació, la trobem en plantes ben conegudes com el romaní (núm. 33), l'api i el fonoll (núm. 41), la ruda (núms. 41 i 90) i els plantatges (núm. 109); sabem, de més a més, que no és la fulla (núm. 29) i que és quelcom de sòlid, car pot ésser lligat (núm. 1).

Per aquestes dades, m'inclinaria a creure que la dita paraula significa «arrel».

«*trasperet» és paraula repetida en la recepta núm. 30 amb la grafia «tresperet». És desconeguda del DCVB. El fet d'entrar en el sintagma «raxjul del trasperet» condueix a la conclusió que el significat del mot és el d'una planta, comparable al romaní, a l'api, al fonoll, a la ruda i als plantatges, tal com hom pot veure en l'explicació precedent, dedicada a la paraula «raxjul».

[2]. A persona que age febre. Pren un ou que sie post en dijous e met-lo en una peça de drap de li e scriu desobre lo drap aquests noms: «+ metas + ma mort + rabam + aram +». Quant los auràs scrits en la peça del drap sobre l'ou, met-lo a coura e-l foch e quan serà cuit da'l-li a mengar lo dia que la febre li deu venir e guarda la closca, que no vaja a mal e met-la e-l drap e liga-la-li e-l col. E garrà.

[3]. Met lo nom de la persona tres vegades lo dia e quan l'om jaurà, pren del sagí del porch e aquí matex pren de la bratònega e de la ruda. E bula ab aygua e da-le'n a beura e pixarà. Acò-s pertany a mal d'erenes.

[4]. Breu a colomer a-turar coloms

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. In nomine domini nostri Ihesu Xristi. Noe de archa quatuor colombos jactabat et incipit illos ad computare: «Ego coniuro columbos per Patrem et per Filium et Spiritum

---

[2] dijous : digous *lín dam* -gous | una : huna | peça : peca | scriu : escriu
scriu | desobre : descobre | peça : peca | quan : can | venir : huenir | closca
: scosca | no : *lect dub* ne | vaja : vaga

[3] quan : cant | jaurà : gaurà | sagí : scagí | pixarà : pigerà, pixarà |
pertany : pertay

[4] Patris : P. | Filii : fi. | Spiritus Sancti : S. s. | nomine : .n. | domini
: di. | archa : *lín dam totes les lletres* | coniuro : conguro | Mattheum : Matheum
| celum : selum *lín dam* -lum | martyrrium : martirum | totes : *seq b canc* |
presbyteros : prebiteros | missam : misam | salvatorem : scalvatoreum | canticum
: scanticum | habitans : abitant | habeatis : abeatis | licentiam : lisenciam | sed
: set | columbi : colunbi | vallibus : huallibus

---

[4] La referència a Noè es basa en la narració bíblica de Gen VIII, 6-12. Cal, però tenir en compte que, d'acord amb la narració esmentada, els animals foren un corb i tres colomes. D'altra banda, el lector s'adonarà de l'anacronisme de posar en la boca de Noè un conjur que inclou referència tan clara a la doctrina de la trinitat de Déu i als evangelistes del Nou Testament, a sant Martí de Tours, als màrtirs cristians i a la celebració de la missa.

Els cent quatre barons que canten el càntic nou davant el tron de Déu cal suposar que són els cent quaranta-quatre mil dels quals parla l'Apoc XIV, 1-3. Els àngels potser són els d'Apoc V, 11-12.

---

[2] «*garrà» i d'altres derivacions del verb «guarir» assenyalades amb asterisc en la seva entrada dins la taula de mots al final d'aquest article no sols són desconegudes del DCVB, ans no semblen deduïbles de les variants allí assenyalades.

[3] «mal d'erenes» o «mal d'arenas» és sintagma desconegut del DCVB, tot i la llarga llista de «mals» consignada en l'entrada corresponent. La seva significació no sembla dubtosa: mal de pedra.

Sanctum, et per Marchum et Mattheum, Lucham et Johannem, qui celum et terram sustinent; et per sanctum Martinum et per sanctam trinitatem Dei et per martyrium de omnibus sanctis et sanctas Dei et per totos presbiteros, qui missam cantant in mundo, et per Deum Salvatorem nostrum et per centum quatuor milia viros, qui cantant canticum novum ante Sedem Dei et per ipsos angelos et archangelos, qui in celo habitant, ut non habeatis comptum nec licentiam astare deinceps contandos necne iuriales necne dein mercadales in illo alio columbario, nec habeatis comiatum ad facere, nec manere, sed in isto columbario de me, domine Deus, hic descendant columbi de montibus et de vallibus veniant. Amen».

[5]. Prenets cera e ensens e junça e màstech e roses e sagí de truja, de cascú, e deniade de clavels. E picat-ho bé tot e fonet la cera en un poch de oli e un poch de pegunta: e ajats una bena e untat-la ab la sera e pux gitats l'às desús. E persona que aja dolor e l' front posat-la-li e pux aleuyiar-la ha la dolor e aminvar ha la febre.

[6]. Si às bèstia que aya mal en l'uyll, ayes vin blanch e fonoyll sech e mastegua'll. E com auràs mesteguat lo fonoyll, mit-i del vin blanch en la bocha e mescla-o tot e obri l'uyll al cavall e mit-li-n'i e ages lingua de Xina e mit-li-n'i tots dies a dues ores. Aprés [f. 87r] fes una pólvora dels ventreylls de les galines e prin faves torrades e com tot sirà sech, mol-o tot ensemps e met-li'n tots dies a dues ores. Ages sal nitra e mit-li'n tots dies a dues hores.

[7]. Adsit principio sancta Maria. Amen.
Liber medicinalis, ut sequitur

A hom que-s trebaylle e no és bé en son seny. Prin de la gençana e de la ruda e picha-ho tot e destrempra-ho tot ab vinagra e da-le'n a beura. E guorirà.

[5] junça : *lin dam* -ça | truja : truga | e deniade : de nieada e deniade | clavels : *lin dam* -ls | oli : holi | ajats : agats | aja : aga

[6] lingua de xina : *lect dub* lingua deyina | tot : *add int lin* | ages : *lin dam* -ges | nitra : *lect dub* nijtra/nytra

[7] *Man saec XIX praemisit* Remedia medicinalia | adsit : -d- *add int lin* | sancta : sancte | trebaylle : *lin dam* -bayll | seny : sey

[6] «lingua (= llengua?) de Xina» és denominació desconeguda del DCVB.

[8]. A mal d'uylls. Prin de les pomes podrides e pose-les sobre los huylls. E guorrà.

[9]. A persona que à mal de rosa, que s'à esdevenir per força que la aurà vermela. Prin les roses e pica-les e prin lo such e pux prin del sagí veyll del porch e del ensens blanch e set o vuit grans de màstech e del argent viu e picha-ho tot e fé'n engüent e al vespre unta-le'n la cara, quan irà dormir. E val molt.

[10]. A tolra set e cremor. Pren del such de la col cuyta ab aygua e, ab ayga calda, da-le'n a beura. E tol set e cremor e porgue lo pits e-l ventreyll.

[11]. A tolra les plapes de la cara e-ls peus. Prin aygua-ros, aytanta com te volràs e met-hi les deu parts d'aygua de font e met-hi de les fules de les roses e fon-ho tot e cou e-l foch e com serà cuyt, lave-te'n la cara a matí e a vespre. E gorràs.

[12]. Si vols seber la fembre si és preyns de fiyll o de fiylla, prin un bací d'aygua de font dolça e que sia fresca. E pux premet la memela de la fembra entrò que n'isqua una gota de leyt e don en l'aygua del bací. E si s'afola és infant e, si no, és infanta.

[13]. A fembre qui aya los huylls vermeylls. Prin lo such de la avelana e del celiandre e lau-se'n la cara e los uylls. E val molt.

[14]. A persona que ha glànolas. Prin de la fuylla del preseguer e pica-la ab sal e met-ne desús les glànolas. E si açò no val, prin de les caguelles de les cabres e pica-les e destempra-les ab vinagre e pux met-ho en un drap e pos-o sobre les glànolas ben calent. E val molt. [f. 87v]

-
- [8] uylls : *lin dam* -lls
 [9] força : forca | pica-les : *lin dam* -les | such : cuch | engüent : engent | quan : can
 [10] calda : scalda | ventreyll : *lin. dam* -yll
 [11] peus : paus | parts : *lin dam tota la paraula* | fules : *lin dam* -les | roses : *lin dam* -ses | cou : chou
 [12] fresca : frech
 [13] huylls : huyll
 [14] preseguer : *lin dam* -uer | pica : picha | açò : acò | pica : picha | calent : scalent
-

[9] El «mal de rosa» és desconegut del DCVB. ¿Serà, senzillament, la rosa?

[15]. Si vols guerir bèstia de la blancura dels huyls, agues de la sament de les bledes e pica-la; e pren lo such ab lo breyn e met-le'n en los huyls.

[16]. A cremadura e a scaldadura de foch. Pren del sabó e unta'l en la cramadura e pux pren lo lart fret del porch e mescla-o tot ensems e pux pren leyt de cabres e met-o tot a bolir e vage-y dos ous bé batuts. E met-o tot en una paela nova e bule e com aurà bulit, unta la cramadura. E gorrà.

[17]. Si vols estancar sanch de nas, scriu aquests noms en lo front «+ Vetonij», e si és fembra «+ Vetònica». E estancarà.

[18]. A hom que no pot pixar, que à peyra. Pren de la sanch del boch calda e lave-te'n tres vegades lo dia en la luna nova. E gorrà.

[19]. Tot hom qui portarà aquests noms scrits sobre si, no perdrà sanch: «+Saday, + graut, + saluy en celeyeja». E no val a hom que stigue en pecat mortal.

[20]. A fistola. Pren deu o dotze grans de pebre e nus de sermens e pica-ho tant que torn pólvora; de les senres de la romaguera e píca-la e lave-te'n la fistola ab del such e pux gita-li de la pólvora sobre lo mal, tro que sia gorit.

[21]. A dolor de cap. Pren lo such de les sermens e met-i molt api e calfe-l al foch e can serà calt, lave-te'n lo cap e liga'l-t'i bé astret.

-
- [15] huyls : *lin dam tota la paraula* | sament : scament | pica : picha | such : sugch | huyls : *lin dam -ylls*
 [16] ensems : *lin dam -sems* | cabres : scabres | una : huna
 [17] vols : *lin dam -ls* | sanch : scanch | noms : *lin dam -oms* | front : fo front
 [18] sanch : scanch | calda : scalda
 [19] pecat : pescar
 [20] pica : picha | fistola : fi(s)tolà fistola
 [21] cap : scap | serà : cerà | calt : scalt calt
-

[15] «Blancura de l'ull» té sentit específic de tel blanc que es fa en l'ull, tal com hom pot veure en el DCVB, «blancura», accepció 2, a), que en transcriu la descripció feta per Alcoati.

[21] El DCVB coneix la variant «xuc» per «suc». La localitza al Rosselló.

[22]. A fembre que no aga leyt quan és de part desliurada. Pren lo crestal e pica-l e da-le'n a beura ab aygua calda. E aurà-n prou.

[23]. A persona que ha fich. Pren del forment rostit e pica'l e mita les tres parts de sal e fet-ne de tot pólvora e pose-ho tot sobre lo mal dos o tres dies. E gorrà.

[24]. A hom que ha fístoles. Pren de la erba, que di hom solgira e liga-la a hom o a bèstia al peu e fé-la de la raxi. E gorrà.

[25]. A dolor de dens. Pren ayls picats ab ensens e blanch d'ou e pebre ensemps picat e posa-ho sobre la dolor. E gorrà.

[26]. A dolor de dens sens moviment. Ages sal gema cuyta ab vin blanch e ab ruda e tingue'n en la bocha. E vall.

[27]. A dolor de dens o scalsadura. Ages de la erba celdònia e sien fregades en dejú e toll dolor, calse les dens.

[28]. Diu Ypocràs que lo such del poro és bo a-quels que giten sanch per lo nas o per la boca; e sien les barbes picades e del such que n'exirà, mete'n per lo nas e stancarà.

[29]. A hom que aga mal mort en les cames. Pren dels évols la raxiu e la fula e cogue bé e fey-se'n les cames tres o quatre dies. E al cinquè die serà guarit. [f.88r]

---

[22] quan : can

[23] parts : *lin dam* -rts

[24] o : ho

[25] ensemps : *lin dam* -mps

[27] o : ho | calse : scalse

[28] Ypocràs : Yposcràs | o : ho | sien : si es

[29] fey-se'n : -s- *add int lin* | o : ho | serà : serà serà

---

[24] «*Solgira» és paraula desconeguda del DCVB. La qualificació d'«herba», que li és aplicada en el nostre text, sembla que no permet d'identificar-la amb la planta del girasol.

[25] El context de la nostra recepta sembla suposar que les barbes, de les quals parla, són les del porro. El DCVB, «barba», coneix pel *Receptari de Micer Johan* el sintagma «...barbes del porro...», que defineix «fulles d'una planta bulbífera».

[29] «Mal mort» és desconegut del DCVB.

[30]. A hom que ha foch salvayge. Prengue del tresparet sech e creme-l e fé-n pólvora. E ab mel, unta-li lo mal e pux gita-li la pólvora e fes-ho tres vegades. E valdrà-li.

[31]. A buba negra. Pren sermens sechs e crema-ls e aqueles met-les en oli e pux, totes caldes, pose-les sobre lo mal e féu-ho tres dies.

[32]. A torcedura de peu. Fes enpastre de farina e de blanch d'ou e d'ensens e posa-ho. De sert, val, val.

[33]. A fembra que no pot infentar. Pren de la raxi del romer e da-le'n a beura. E infenterà.

[34]. A bubbles de cames. Pren de la fuylla de la erba e cou-la ab de la mentega vela e unta-les ab aquell engüent.

[35]. A hom que ha fret el ventre. Pren miyll torrat e met-lo en un dobbler de li e pose-ll sobre el ventre. E tolrà la dolor.

[36]. A hom que no pot pixar. Cremat la vergua del bou e fet-ne pólvora e dat-le'n a beura. E pixerà.

[37]. A colres. Pren donzell e pica'l e a-quell qui volràs, da-li'n a menyar ab mel. E gita-les tantost.

---

[31] oli : holi

[34] cames : scames

[35] miyll : *lin dam* -yll

[37] menyar : *lin dam* -yar | tantost : tant tost

---

[30] «Foc salvatge» és definit pel DCVB, s. v. «foc»: «malaltia cutània, caracteritzada per granulació vermella, difícil de guarir». En el nostre text, l'expressió és documentada vint anys abans que la de l'*Espill* de Jaume Roig, reportada per l'esmentat diccionari.

Sobre «tresparet», vegeu la nota explicativa a la recepta núm. 1.

[31] «Aqueles» sembla fer referència a unes «cendres dels serments cremats», que haurien romàs implícites.

[34] D'«erba», el DCVB, s. v. «herba» en coneix dos significats específics: alfals i flor de carxofera. Si ací la paraula no tingués aquest o altre sentit específic, segurament hauria estat completada en l'original amb la denominació concreta de l'erba, a la qual hom atribuïa la virtut guaridora.

[38]. A lembrichs. Pren de la fuylla dels vímens e fuylla d'aranyó e pica-les ab banya de cervo que sie cremada e mescla-ho tot ab mel e da-ly'n a menyar. E val molt.

[39]. A febra de cap. Pren ploma de perdiu e scalda-la ab aygua bulent e tébea, posa-la en los polsos e lahuen lo cap e suarà e aurà trement. E gorà.

[40]. A hom que no pot axir a cambra. Prenet mel e bolit-la bé e com búlia, acumats-la bé e prenet sal trida e metet-la en la mel e com aurà bolit traet-le'n e dat-le'n a beura ab aygua freda e pux prenet pegunta e cera e tot mesclat, fet-ne un estreït «per inferiora». E exirà-y.

[41]. A persona que à enberguament e no pot axir a cambra. Pren raxiull d'api e raxiull de fenoll e de ruda e bolit-ho tot ab aygua e dat-le'n a beura sovén e scolat-la bé ab un drapel.

[42]. Ítem, altra. Prenet sal gema trida ab malves, ab carn grassa de porch o ab bledes o ab aspinachs o ab galines o carn de cabirol.

[43]. Si nagú hix a cambra e la natura hix defora, prin pa e parat-lo e ajats ous e roses e tot mesclat dat-ho a menguar a matí e a vespre per nou dies. E valdrà.

-
- [38] pica-les : *lín dam* -ales | sie : cie | menyar : *lín dam* -yar
 [39] cap : scap | cap : scap
 [40] sal : scal
 [41] raxiull : *lín dam* -ull | fenoll : *lín dam* -oll
 [42] carn : scarn *lín dam* -rn | grassa : grasca | bledes : *lín dam* -des | Aspinachs : *lín dam* -achs | o (carn) : ho
-

[38] «Aranyó», en el sentit de vegetal, que certament té ací («fulla d'aranyó»), és desconegut del DCVB. Potser equival a «aranyoner»; seria, doncs, una espècie d'arç. En tal cas, resultaria més clara la derivació entre «aranyó» i «aranyoner» afirmada pel dit diccionari al final de la fitxa dedicada a la darrera paraula.

[39] La «ploma de perdiu» és, en tant que sintagma, desconeguda del DCVB. Li dedico aquesta nota, perquè podria ésser que fos una substància diversa d'una ploma de perdiu.

[41] «Enberguament», usat en sentit absolut com en el nostre cas, sembla tenir un sentit específic, el de «restrenyiment», desconegut del DCVB per a la paraula esmentada.

[44]. Si nagú pert sanch, posat lo polse alí hon la sanch hix e deïts tres veguades: «La festa de sent Johan fou en ay tall dia». E stancarà. [f. 88v]

[45]. Si no volets aver mosques en casa, prenet raxiu de barbena e picat-la bé e del such muyllat-ne casa. E no n'i aurà.

[46]. Si nagú à tos, pren ysob e ragalècia e coet tot en vin blanch en una ola nova e bevet-ne a vespre e a matí per nou dies.

[47]. Si dagú s'à contès lo peu, untat-lo tot ab mel e pux cobrit-lo de sal e pux posat astoba mulada de cànem desús e astret. E gorà.

[48]. Si dagú perd sang, pren argila e destrempa-la ab vinagra e posa-t'ho sobre lo loch hon axirà e ligat-ho ab una bena bé astret ho en altra manera, estragent bé lo dit menovell ab un correyg d'aquela part on la sanch axirà.

[49]. Si dagú à febre, begua de la centàuria destempadra ab aygua calda en dejú.

[50]. Si dagú voll metra cabels en nagun loch, prenet abeylles e fes-les coura en una ola nova, e pux posa-la al sol tro que sia pres e d'aquela aygua que axirà d'eles, posat-la sobre lo foch e estigue-y tant tro que sie ajustat e pux untet-lo alí hon pels volen, a matí e a vespre. E axirà-n'i prou.

[51]. Si nagú ha brians en mans ni en re, pren menta e pica-la bé e del such untat-vos en matí e a vespre per cinc dies.

---

[45] volets : *lín dam* -olets | casa : quasa | such : sugh

[46] tos : tots | coet : choet | ola : hola

[48] perd : perch | sang : scach | una : huna | correyg : scoreyg | on : hon | sang : scanch

[49] centàuria : sentràuria | calda : scalda

[50] voll : *lín dam* -oll | fes-les : *lín dam* -les | sol : *lín dam* -ol | estigue-y : *lín dam* -guy

---

---

[48] «Menovell» no té ací el sentit que és conegut pel DCVB, ans sembla referir-se al conjunt format pels elements constitutius del remei exposat en la present recepta.

[52]. A dolor de cap. Pren dels pigryns dels présechs e picat-los e mesclat-los ab oli rosat e untat-li'n lo front. E tol dolor.

[53]. A dolor de cap ho a venc qui li à. Pren lo laxiu feyt ab la sendra de la serment e met-i del api e rabeya'n lo cap dues vegades lo dia e pux lich-s'i lo cap, mas no-s cobre lo peledar.

[54]. A miylor d'oyir. Pren lo such del celiandre e escalfé'l en clovel de ceba e tot tèbeu, met-na en la orela. E gorrà.

[55]. A hom qui aya perdut lo oyr. Prengue del dit such e mete'n en la orella. E gorrà.

[56]. A hom sort. Prin una seba e un cuch blanch a qui dien «cay-loç», e met-lo en la ceba e couge tot ensems e quan serà cuyt pica-ho tot e met del such en la orela. E gorà.

[57]. A dolor d'uyls. Pren una malgrana dolça e fe-y un sotil forat e tre'n co que lahuins serà; e prem-ho bé e pux scolo-ho en un bel drap e torna aquell such en lo clovell e pica-y tres grans d'ensens blanch e mescla-ho tot e posa lo clovel en la sendra calda en guisa que bula e no-s puxa cremar e met-i tres trosos de ruda e a matí e a vespra e-ls uylls una gota o dues. E féu-ho per sis dies. E val molt.

[52] pigryns : *lin dam* -ryns

[53] cap : scap | venc : *lin dam* -enc

[54] clovel : clavel

[56] una : huna | quan : can | pica : picha

[57] uyls : *lin dam* uyls | sotil : scotil | ço : co | lahuins : *lin dam* -ins | (drap) e : e e | aquell : aquells | mescla : mecla | clovel : sclovel *lin dam* -lovel | uylls : *lin dam* -ylls

[52] «*Pigryns». Ni «pigrí» ni «prigrí/priguí» són mots coneguts del DCVB. En el present context, crec que la paraula significa la llavor del préssec existent dins el seu pinjol.

[53] «*Venc» és paraula desconeguda del DCVB. Potser significa trau, trenc, esvoranc o, qui sap si tonya. «Peledar» també és desconegut del DCVB, car diria que no s'ha de confondre amb «paladar», part del cos on deu ésser difícil de col·locar un embeinatge; el seu significat, per contra, sembla ésser el de clepsa o part del cap coberta de pèls.

[56] «*Cailós/callós» és mot desconegut del DCVB. La nostra recepta ens en dóna una primera significació, en dir-nos que és un cuc blanc.

[57] «*Lahuins» és paraula desconeguda del DCVB. La seva significació sembla ésser clara: allà dins.

[58]. A desfeyta d'uylls. Fes enpastre de farina de sègul mesclada ab leyt de figuera e pose'n sobre los uylls. E farà fonra.

[59]. A uylls que són caregats de sang. Pren del safrà e destempra'l ab del such del api e unta'n los vylls. E vall. [f. 89r]

[60]. A escuradat d'uylls o a cells qui caen les làgrimes. Pren dels fels de les anguiles e del such de la ascalunya e pux met-ho en una cosca d'ou e calfa-ho e quan serà tèbeu, unta'n lo front, de la una oreylla a l'otra.

[61]. Item, si às los uylls mols, pren de la bretònega ab aygua, beu-ne nou dies. E gorrà.

[62]. A uylls cremats. Pren dels grex dels ocells e de les desedes del caval e crema-les ab lo grex e pux de la pólvora, met-na en la cramadura ab mel e a-quels que àn les mans cremades. Val.

[63]. A uylls vermels o quan li corren d'aygua. Pren los caragols que àn la testa vermeylla, vuit o nou, e met-los en un bací e forade-les tots de rera e-l closch e met en cada forat un poch de sal e stie lo bací decantat en tal manera que-s vaye l'aygua defora e pren l'aygua e vage'n e ls uylls e gorrà. Mas esta medecina se vol fer de mag e puxs pots tenir l'aygua tot l'any, que no s'afolarà. E val molt.

[64]. A claradat d'uylls o ascaldadura. Pren fel de pex e ab mel mesclat mete'n e ls uylls. E val molt.

-
- [58] uylls : *lin dam* uylls | leyt : *lin dam -ey-* | uylls : *lin dam -ylls*
 [59] uylls : *lin dam -ylls* | caregats : scaregats | sang : scaych *lin dam -caych* |
 safrà : scafrà
 [60] uylls : *lin dam* uylls | cells : *lin dam* cells | quan : can | serà : serrà
 [61] uylls : *lin dam -ylls* | mols : *lin dam -ols* | bretònega : brecònigo bretònega
 [62] uylls : *lin dam -ylls* | caval : scaval | crema-les : *lin dam -les*
 [63] uylls : *lin dam -ylls* | quan : can | vermels : *lin dam -mels* | caragols :
 scaragols *lin dam -ols* | uylls : *lin dam -ylls* | mas esta : masta esta | any : ay
 [64] uylls : *lin dam -ylls* | o : ho | e-ls : *lin dam -ls* | uylls : *lin dam -ylls*
-

[62] «*Desedes» és mot desconegut del DCVB. Tractant-se de quelcom del cavall que ha d'ésser cremat, pensaria o en les tifes o en les ungles.

[65]. A làgrimes astenguar. Pren faves blanques e pica-les ab blanch d'ou e pose-te'n en lo front. E val molt.

[66]. Ítem, quan la vista defal, pren ruda e fenoyll e sequa e fes-ne pólvora e mete'n cada dia e-ls uylls. E val molt.

[67]. Ítem, pren lo fel de la anguila mesclat ab mel e gita'n e-ls vuylls. Sobre totes coses, aclarex-los.

[68]. A colp d'uylls. Pren del vin blanch e bule e fes stopades de cànem e mula-les e-l vin e pux posa-les sobre el cap e tingua-les una terciada, après ages una clara d'ou de galina e fe'n astopades e posa-les desús e refresqua-les tantes vegades, tro sie garit.

[69]. Si degú ha serp e-l cors, pren ruda e picat-ho bé e destrempat-ho ab son orí e donat l'oli a beura. E tantost n'exirà.

[70]. Si a degú pique serp, pren de la centàuria e de la ruda e fenoyll e picat-ho bé e dat-le'n a beura del such. E garrà.

[71]. Si dagú ha tabustol en la oreylla, pren aylls e pa de comí e grex d'enguila e such de sconcolta e picat-ho tot ensenps e metet del such en la oreylla e pux posa sobre la oreylla de la sustància e tot calt en stopa de li a matí e a vespra, tro que sie gorit.

[72]. Si dagú ha nafre, prin clara d'ou e mescla-ho ab farina barute-lada de sègull ab such d'api destrempat o fet-ne empastre e posat-lo sobre la nafra. E garrà, garrà e garrà, certament dicitur. {f. 89v}

[65] pica-les : *lín dam* -les

[66] quan : can | fenoyll : *lín dam* -yll | uylls : *lín dam* -lls

[68] uylls : *lín dam* -ylls | cànem : càmem | ages : *lín dam* -ges

[69] Si : sci | tantost : tant tost

[70] serp : scerp | fenoyll : *lín dam* -yll

[71] aylls : *lín dam* -ylls | ensenps : *lín dam* -nps

[72] segull : *lín dam* -ull | o : ho

[68] «Colp d'uylls» (amb significat de malaltia) és paraula desconeguda del DCVB. ¿Significarà un «cop de sang en els ulls»? «*Terciada» també és desconeguda del dit diccionari. Tot sembla fer suposar que es tracta d'una mida de temps, formada per tres unitats. Em pregunto si no equivaldrà a tres hores.

[71] «*Sconcolta». Ja en la introducció he parlat de les dificultats que presenta aquest mot. Ni «concolta» ni «soncolta» no es troben en el DCVB. Semblaria ésser una planta.

[73]. Si deguna nafra és ascura, pren dels vermells dels ous, destrem-pa-ho en drap de li, posat-ho sobre la nafra.

[74]. Si degú no pot dormir, pren oli de móres e pux calfat les móres com sien mesclades ab lo vin e dat-le'n a beura a matí e a vespre per vuit dies e al vespre liguat-li lo front de les móres mesclades ab lo vi. E garrà.

[75]. Puxs prenets de les fules del lauser e metet-le'n al lit al vespre sots lo cap, sal que no ho sàpia, e ascrivit aquests noms tres vegades: «Ysmale, adjuro te per angelum Michaellem, ut soporetur homo ille», e dat-li a menguar leyt. E garrà.

[76]. Si nagú ha los colons inflants, pren del cèrcol ab vinagre, bolit-lo e fet-ne empastre e posat-lo sobre la maleutia a matí e vespre. E garrà.

[77]. Si dagú és fiblat de serpent o de rata o de ca rebiós o de lengar-dax, dat-li a beura de la triaga e posat-le'n sobre la fibladura; e, si no avets triaga, prenet de la menta e de la ruda e picat-la bé e posat-la sobre la fibladura. E garrà.

[78]. Si nagú ha ascaldedura, pren de la clara del ou e del grex del porch, mesclat-ho tot e pux en astopa de li posat-lo sobre la scaldadura. E val molt.

[79]. Si naguna fembra pert leyt, que és oberta en les mameles, pren de la menta e cou-la en vin o en oli e posat-la sobre la malautia.

---

[73] vermells : *lin dam -ells*

[75] noms : *lin dam -ms*

[76] colons : cholons

[77] rata : raga | ca : sca

[78] clara : sclara | mesclat : -l- *int lin*

[79] leyt : *lin dam -eyt*

---

[75] «*Lauser» és grafia desconeguda del DCVB. ¿Significa «llorer»?

[76] «Cèrcol», en tant que denominació d'un remei, és desconegut del DCVB. L'únic element que es dedueix del context és que es tracta de quelcom de sòlid i, potser, de forma rodona.

[77] Transcrit per «rata» la «*raga» del manuscrit, perquè la darrera paraula és desconeguda del DCVB i perquè el «ca rabiós» del context indica que la recepta no sols contempla fiblades i picades, ans també mossegades i, doncs, la rata hi entra.

[80]. Si algú no pot exir a cambra, dat-li a mengar bledes e malvís e de les blets cuyts ab carn grasa.

[81]. Si vols que la fembra infant tost, pren la corega e cin-la a la fembra tres vegades e di aquestes paraules: «Ego te cingo et Deus te solvat».

[82]. Per ço que la fembra infant tost, pren altemira e liga-la-li al angonal e tantost infantarà e quan aurà infantat, tol-li tantost la erba, que sinó exir-n'ia la mara.

[83]. A barugas. Pren leyt de someres e bulla; e calda, posa-la sobre les baruges. E val.

[84]. A ronya o santí. Pren ordiga picada ab çagí de porch veyll e unta-te'n al foch o al sol per nou dies.

[85]. A nafra de cap. Pren la mel e la farina, de forment la flor e-l blanch del ou e la ginesta e un poch de vin blanch e pasta-ho tot ensenps e fe'n empastra e posa'l a la nafra. E sàpies que és enpastre que val al brach a tirar en tal manera que no s'i fa durea ni mala cosa.

[86]. A sanar nafra que sia closa. Pren de les cagueles de la cabra e mescla-les ab vin vell e fe'n empastre e pose-ho sobre la nafra. E si és oberta, sanarà; e si és closa, obrirà-la.

[87]. A hom que no pot pixar. Pren del suc del poro. E pixarà, pixarà, sert és.

[81] corega : scorega | solvat : salvat

[82] ço : co | al : seq gonol canç | quan : can

[83] barugas : *lín dam* -gas

[84] çagí : cagí | veyll : *lín dam* -yll

[85] flor : *lín dam* -lor | ensenps : *lín dam* -nps | brach : *lín dam* brach

[86] sia : cia | vell : *lín dam* -ell

[87] suc : sut

[84] «*Santí»: denominació de malura desconeguda del DCVB; deu ésser semblant o localment pròxima a la ronya.

[86] Segons el DCVB les cagueles són documentades a Bagà.

[88]. A ca, com nafra hom. Pren ortiga picada ab sal e posa-la sobre la nafra.

[89]. A dolor de cor. Pren poliol rosat ab vinagra e da-le'n a beura. E garrà, és sert. {f. 90r}.

[90]. A hom que pixe sang. Pren cabeces d'aylls e ab raxiul de ruda, met-ho en una ola nova ab aygua e met-hi la terça part, e da-le'n a beura. E garrà.

[91]. A hom que age serp al cos. Pren lo suc del poro e seque-l al sol e quan serà obs algun, destempre'l ab oli e da-le'n a beura.

[92]. A cranch. Pren la merda del boch e cals viva e sabó ab vinagre e fe-ho bolir un poch e fe'n empastre e posa-ho desús. E garrà.

[93]. A hom que no pot dormir per malautia. Pren la sament de la latuga e met-la en ayga calda e stigue-y tro que sabor hi aga presa, e dat-la-li calda a beura. E dormirà.

[94]. A fembra que no aga leyt. Pren lo cretayll, pica'l e da-le'n a beura ab aygua e aurà.n prou.

[95]. A persona que age tota la boca e majorment la lenga royosa, si que fa crosta per gran que ix del cors. Pren lo gra de la amenlla e del codony e met-ho en una pesa de drap de li e puxs feya'lls e fe'ls tenir en la bocha al malaunt. E vall.

[88] ca : cha

[90] A hom : *praet* Non sint *canc* | sang : sach | aylls : *lin dam* -ylls | raxiul : *lin dam* -ul | terça : terca

[91] quan : can | destempre:l : *lin dam* -prel

[92] un : hun

[95] crosta : scrosta | feya'lls : *lin dam* -alls

[94] «*Cretayll» és mot desconegut del DCVB; si es tractés de «cristall» (la presència d'aquesta grafia en la recepta CLIII del *Receptari de micer Johan* en context molt semblant ho fa versemblant), tampoc no seria coneguda per l'esmentat diccionari la significació terapèutica d'alguna de les seves variants. En una altra recepta del dit receptari, la CXIV, es troba «pristal» d'on ha passat al DCVB, però sense definició de sentit.

[96]. A hom que gita lo mengar. Pren lo gra del fenoyll e da-le'n a beura ab aygua calda.

[97]. Per apoquir lo ventreyll. Pren la carabassa salvaga e cou-la ab vin o ab aygua e menga-la. E val.

[98]. Per a gratiya de cap. Pren del mandrastra prou ab una mà plena de sal e feu-ho bolir ab aygua e puxs lava-te'n lo cap. {f. 90v}

[99]. Per gitar leyt del ventre de la dona, pren una dracma e pica-la e da-le'n a beura ab vin. E gitar-la à.

[100]. Si hom és nafrat en cap ho en bras ho en cuxa o en cama e que no y aga os trencat, pren les malves e les fules del saüch e pica-o tot fortment e posa-ho sobre la nafra dues o tres vegades lo dia, entrò sie garrit.

[101]. A poder de boca o de dens. Pren la fula de la frexa e pica-la ben trit e mescla-y del polig e da-le'n a mengar cant hirà dormir; e après lau-se la boca. E serà gorit.

[102]. A tolre set. Pren de la coll cuyta ab aygua e da-le'n a beura e perdrà la set e porgar-li ha los pits.

[103]. A mal de buba, on molt hom mor. Pren una òstia e fe'n quatre quortons e en quascú quortó scriu aquests noms: «Car al cadent fferverint» e en après menye. E vall.

---

[97] ventreyll : *lin dam* -yll | carabassa : carabasca

[98] sal e : *seq* s

[100] trencat : *trenschat* | fortment : forment

[101] boca : bocha | la : la la | boca : bocha

---

[99] Com que «dracma» deu tenir ací, com en la literatura paral·lela, el sentit de mesura de pes (la vintena part d'una unça), manca en la nostra recepta la designació del producte del qual cal prendre la dita quantitat. «Dragma» en sentit d'unitat de pes es troba en les receptes CXXXVIII i CCV del *Receptari de micer Johan*; també en la primera part, *Del coneixement de les orines*, p.327, XIII.

[101] «*Polig/pòlig» és mot desconegut del DCVB.

[104]. Si vells madurar tota naxença, pren malvís la fulla e de lla malva e del axenç e de la romeguera e fuylla de la farina de forment e sagí vel de porch e pica totes estes erbes e.l sagí mesclat ab la farina e fe'n ampastre e posa-ho sobre lo mal. E madurar-s'à.

[105]. A mal de popes de fembra. Pren una anguilla e pica-la e puxes agues una caxillada de lart e forada-la per mig, e met la anguilla picada sobre lo mal. E gorrà.

Ascripcit hoc Johannis (*sic*) Martina

(Primer afegit, f. 25r)

[106]. Asò és bo a frebre ab fret. Ascriura-u an tres hòsties e pendre'n cada vagade una abans que lo fret lo apoder. Dige tres patronostres e tres Ave Marias a honor de la Trenitat e age bona devosió an sen Pera e en les peraules ascrites.

Ascriu en la primera hòstia asò: «+ Dextera Domini + fecit virtutem +»

«+ Ihesus +»

E ascriu an la sagona asò: «+ Dextera Domini + exaltavit me +»

«+ Ihesus +»

Ascriu al la tersera + asò «+ Dextera Domini + fecit virtutem + Virgo Maria + x banys».

(Segon afegit, f. 27r)

[103] on : hon | ferverint e : seq a j canç

[104] naxença : naxença

[105] e met : e met e met

[106] Asò : ascò | cada : scada | una : huna | e : he (tres) | e : he (age)
| e : he (en) | asò : ascò

[106] Les dues frases llatines pertanyen al Salm CXVII, 16.

[104] «*Axenç/ayenç» és paraula desconeguda del DCVB. Pel context, sembla tractar-se d'una herba.

[105] Si «popes de fembra» fa referència als pits, aquest és significat desconegut del DCVB. «Caxillada», és grafia desconeguda del DCVB, el qual només aporta mostres modernes de l'ús de la paraula «queixalada»; el nostre seria, doncs, el text més antic, en el qual la paraula resultaria documentada.

[107]. Jhesus, Maria.

Ascripcit ista verba posita medicinaliter Johannes Martina

A cranch. Pren vidra e pica'l bé e fe'n pólvora e posa'l sobre lo mal per tres vegades. E gorà.

[108]. A sanch astenquar. Pren fems d'ase, fe'n pólvora e posa'l sobre lo mal. Astenquarà.

[109]. Per febra tersana. Pren tres raxus de plentatge e trau-ne lo such e ab tres culeres d'aygua e tres de vin, da-le'n a beura en ora que li ve.

[110]. Si vols gitar colres, pren una poca d'aygua e les cinc parts de mel e feu-ho bolir tot ensents e dale'n a beura a qui'n vol gitar. [f. 27v]

[111]. A dolor d'espales. Pren de bon vin veyll e mescla-y oli e lart veyll de porch e fe-u tant bolir tro que-s prene e pux met-hi lana sorga, prem-la bé e del such que'n exirà, unta'n sovén les spatles.

[112]. A hom que ha begudas metzinas. Pren la sament de les leytugas e de les nous e pica-ho tot ensenps e da-le'n a menjar.

[113]. A mal de mara. Pren una cabeça d'ayll e de comí e cou-ho bé en una ola nova ab oli d'olives e pux lexa-u refredar e pux met-ho en un drap de li e posa-ho en la natura.

[114]. Si vols gitar vèrmens de nafra, di estes paraules: «Ad cenam providi signum crucis, amen».

[107] Remedia quaedam pro morbis : *praemisit man saec XIX* | ascripcit : *legas scripsit*

[108] sanch : *sanch*

[109] culeres : *sculeres*

[111] veyll : *lin dam -eyll* | mescla-y : *lin dam -sclay* | veyll : *lin dam -yll* | spatles : *lin dam -atles*

[112] metzinas : *lin dam -nas* | leytugas : *lin dam -gas* | ensenps : *lin dam -nps*

[113] cabeça : *cabeca* | ayll : *lin dam -yll* | ola : *hola*

[114] paraules : *lin dam -les* | crucis : *seq e salamonis canç*

[111] «Lana sorga» deu ésser la que el DCVB anomena «llana suarda o llana sitza o llana surja», sense, però, cap exemple de la darrera denominació.

[113] Recordem que, segons el DCVB, el «mal de mare» és histerisme.

[115]. Ad incorrandum saracenum, dic ita: «Talis, sicut Christo descendit de selo, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen, et ascendit in celum et venturus est vivos et mortuos judicare, sic tu, talis, qui venisti tali homini fugienti, revertte ad ipsum in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen. Quod Abram tibi claudit, Isach tibi tenebas immi-

[115] nomine... sancti : n. p. et f. et s. s. | (Christi) ab : *seq sto canc* | Deo : Deo Deo | (crucis) reuertere : *seq reuertere canc*

[115] La societat catalana contemporània tenia un altre remei, segurament més eficaç, per a recuperar un fugitiu: el de fer-lo cercar pels guardes de la Generalitat de Catalunya. Allò que la guarda dels esclaus era per a la dita institució es pot veure, per exemple, en els documents de l'ACA, *Generalitat, reg.* 641, corresponent als darrers mesos del 1425. Hom hi pot trobar lletres relatives al tema en els folis XIIr-v, XVIr, XXXXVIIr-XXXVIIIr, LÍv, LIIv-LIVv, etc. Copiaré les dues primeres, a fi que el possible lector tingui mostres de la complexitat de l'afer : «Molt noble mossèn. Per lo deputat lochal de Cervera som informats que, jassia ell vos haia pregat e request ab ses lletres que li deguésets remetre un sclau llor, appellat Martí, qui és del honrat en Guillem Tallada, juriste de la dita vila de Cervera, lo qual sclau se diu que vós tenits pres atrobat fugitiu a son senyor en lo loch de Puigvert; emperò que vós, mossèn, no havets volgut remetre lo dit sclau al dit deputat lochal, dient e al·legant que lo dit sclau és stat pres en lo dit loch de Puigvert a instància d'En Bertran de Canelles, domiciliat en la dita vila de Cervera, qui pose e diu que'l dit sclau li hauria trenchat son alberch a hora captada, e més, li hauria furtades moltes robes; e que per aquesta rahó, és a ssaber, perquè lo dit sclau sta pres a instància de part, vós no cuydats ésser tengut remetre aquell. On, com sia cert que en virtut de certs capítols fetes en Corts generals del Principat de Catalunya, los quals han ab exprés que algú, de qualsevol condició o srament sia poblar o heretat dins lo dit Principat, no gos o puixa sostenir o detenir algun sclau o sclava, qui sien fuyts o absentats en qualsevol manera, de tres dies anant, sots certes e grans penes; e sia cert [f. XIIv] encara que vós, mossèn, qui sots un dels nobles e persones notables del dit Principat e sots tengut de mantenir e deffendre los Capítols e Ordinacions fetes en Corts generals en favor del General de Catalunya, fundat en tanta utilitat e deffensió de la sua cosa pública. Per ço, mossèn, intimants-vos aquestes coses, vos pregam per part nostra e en virtut de nostre offici expressament vos requerim que decontinent remetats a nosaltres ací lo dit sclau a fi que nosaltres, satisfaments-ne a vostre descàrrech e a les ordinacions fetes en les dites Corts generals, puixam restituir aquell a son senyor, preservants lo dit General de tot dan qui li'n pogués subseguir. E creuriem, mossèn, que vós, per instància de dit Bertran Canyelles, no deuriets introduir que sclaus fugitius preses per rahó de furts, fossen detenguts no restituhidors al dit General ni ponderar axí primament si són punidors lla on són presos o lla on han comès lo furt, singularment que veiat que no serà que de tals sclaus restituhits al dit General no sia satisfet a cascan querelant; e, açò qui és pus fort, que cessarets obrir tal portell e axí dampnós com seria que vós, per rahó del dit furt al·legat, fóssets en causa que deputat[s] de Catalunya no poguessen cobrar lo dit sclau contra les dites Constitucions e Capítols de Corts generals de Cathalunya, los quals e les quals en altra manera covendria a nosaltres mantenir e deffendre ab deguts anaments per totes nostres forces per satisfèr-ne a tot nostre descàrrech e a la intenció e arreglat voler de tota la dita cort de Cathalunya, qui de tot

tit, Jacob te domum reducit fugitivum, talis, reddi ad dominum domini talis. Crux Christi ab occidente reducat te, talis. Crux Christi absconditi erat ab Elena, Deo auxiliante inventa est, ita restatur fugitivus iste. Per virtutem sancte crucis revertere, revertere, revertere. Ego mito te in manum».

(*Terç afegit*, f. 28r)

[116]. Orasió per cucs. Lligar-la al col de la persona ab tres paternostros e tres avemarias. E fa'ls disolre en ayga:

[116] cucs : chuchs | col : chol | Filii : Fili | cucs : chuchs | moriantur : moriatur

[116] Cf. Iob I, 7-8; XVII, 14; XXV, 6. Quant a sant Onofre, els únics cucs que he pogut trobar en les narracions que li dediquen els *Acta Sanctorum Iunii. Tomus secun-*

açò repose en nosaltres. Escrita en Barchinona, a set dies de setembre del any mil cccc xxv. Phelipp de Malla

Los deputats del General de Cathalunya residents en Barchinona, prests a vostre plaer e honor.

Al molt noble baró, mossèn Guerau de Queralt.

Domini Deputati mandarunt mihi, Petro Ramis. Probata».

La segona diu així: «Sènyer. Nosaltres, vists lo procés per vós e per vostre loctinent fet a instància d'En Anthoni de Munt falcó contra Mahoma, alcayt dels moros de Leyda, e contra lo Canterer, moro de la dita Ciutat, en lo qual procés, és a ssaber a la fi d'aquell, és stada posada per los dits moros 'Fori declinatoria' al·legada, la qual no ha loch, com abans de la al·legació de aquella fos anentat en lo dit procés e entrat en los mèrits, maiorment com se haia tractat de fet dels sclaus, en los quals nosaltres, deputats generals de Cathalunya e tots los deputats lochals constituïts en los caps de les vegueries, havem e han tota juredicció e tanta quanta han e havem en los fets de les generalitats, en los quals són compres tots los prelats e magnats de Cathalunya e que los dits moros no poden ni deuen ésser de maior prerogativa que los dits prelats e magnats, vós devets prosseguir e requerir que·l dit procés sia acabat e sobre aquell pronunciat e dada sentència e que, dada la dita sentència, que aquella sia decontinent executada. Per què, sènyer, manam-vos e volem que la dita nostra del·liberació exequiscats e exequir façats, segons dessús és mencionada, decontinent, postposada tota dilació, havent-vos-hi en tal manera que no·s puixe dir que per tarda o negligència vostra, la justícia en aquests affers sia mésanant dilatada. Escrita en Barchinona, a vint-i-dos dies de setembre del any mil cccc xxv. Phelipp de Malla.

Los deputats, etc.

Al honrat sènyer, En Johan del Bosch, diputat lochal en la ciutat e bisbat de Leyda o a son loctinent.

Domini deputati mandarunt mihi, Petro Ramis.

Probata».

«+ Potestas Dei Patris + sapiencia Dei Filii + virtus Spiritus Sancti + liberet te (anomenau la persona qui aurà los cucs) ab omni malo, amen + et omnes vermes tui in aquam convertantur meritis beati Honofri, martiris Dei, + Iob multos vermes habuit et ex iussione Dei mortui sunt + sic moriantur isti ex parte Domini nostri Ihesu Christi + Gaspar + Melsior + Baltiesar +».

(*Quart afegit?*, f. 83r)

[117]. A dona qui no puga haver lo lit. Prin una manada de poros ab fules e tot, bula's bé an una ola e puxs fes seura la dona en aquela babor, al jau de continent. És provat.

[118]. A mal de rojons. Mès olli de flor de roselles e unte-li'n los rojons e tantost serà gorit. És cosa provada.

[119] Recepta per puagra.

Primerament pendràs turbit, pes de mitxe onza.

Item, ermodàtills, pes de mitxe onza.

Item, sucra de pa, pes de mitxe onza.

Item, sucra candi, pes de mitxe onza.

Item, ginjebra blanch, pes [...].

[117] haver : ahver | una : huna | poros : *lin dam* -ros | una : huna | ola : hola | seura : sceura | jau : iau | continent : scontinent

[119] o : ho (an) | o : ho (de) | o : ho (ab) | o : ho (deu) | ho : *seg* de *canc* | matex (e fer) : mastex

dus, Anvers, Thieullier 1698, 523/I, núm. 20 C, són els esmentats en la frase següent: «Postea autem cum mihi in mentem venisset meae vitae finis, et aeternum ac magnum iudicium, et tenebrae exteriores, et ignis qui extingui non potest confragratio, et vermis qui non potest sopiri corrosio, dixi apud me...», *Peregrinationis Paphnutiana prima pars, ut est apud Surium 12 Junii*. En canvi, la *Vita Sancti Onuphrii, eremitae, auctore Paphnutio...*, publicada dins ML 73, París 1860, 211-220, no conté cap referència a cucs, la qual seria introduïda per reelaboracions populars de la vida d'aquell sant.

[117] «Haver lo lit» és sintagma desconegut del DCVB, però el seu sentit sembla indicat pel «jau» del final de la recepta: abans del remei no podia jaure, després, sí. Em pregunto si «al» equival a «ella» o si és abreviatura per «aleshores».

E totes les demunt dites coses sien masclades e polvoritsades e pasades per un sedàs. E com vendrà en l'antrada de yvern o an l'antrada del astiu, pandràs-ne tres cuylarades e destrampar-les has ab aygua de font o de riu o ab aygua de lengua bovina. E après, com auràs preses las dites tres cuylarades, a cap de vuit o deu dies pandràs-ne altres tres e après axí matex, com demunt és dit, altres tres, car aytant te deu bastar. E com vendrà a l'autre tems, faràs axí matex e fer t'à axir cade vagada moltas aygues molts sutzes. He axí continuant, goràs.

TAULA ALFABÈTICA DE MOTS

Salvada la possibilitat humana d'error, hom ha procurat d'aplegar en la taula següent totes les formes catalanes (excloses, per tant, les llatines) que hi ha en les receptes transcritas. El lema inicial de cada entrada és normalitzat i, en cas de no trobar-se en el text transcrit, és escrita dins parèntesis. Els números remetent als guarismes que encapçalen cada recepta.

- a 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 12, 113, 117, 118, 119
- ab 1, 3, 5, 7, 10, 14, 15, 20, 21, 25, 26, 30, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 47, 48, 49, 52, 53, 58, 59, 61, 62, 64, 67, 69, 72, 74, 76, 80, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 96, 97, 98, 99, 102, 104, 106, 109, 113, 116, 117, 119
- (abans) 106
(abella) abeylles 50
ací 0
(aclarir) aclarex 67
(açò) asò 0, 106; acò 3, 14; ascò 106
(afollar) afolà 12; afolarà 63
(aitant) aytant 119
(així) axí 119
(ajustar) ajustat 50
al 1, 9, 21, 24, 29, 50, 74, 75, 82, 84, 85, 91, 106, 116, 117
aleuyar 5
algú 80; algun 0, 91
(all) ayl 113; ays 25; aylls 71, 90
(alli) alí 44, 50
àls 5
altemira 82
(altre) altra 42, 48; altra 60; autre 119; altres 119
amenlla 95
(anar) vaga 2; vage 16, 63; vaye 63
anguila 67, 105; anguil·la 105; enguila 71; anguiles 60
any 0; ay 63
api 21, 41, 53, 59, 72
(apoderar) apoder 106
apoquir 97
après 6, 101, 103, 119
aquell 34, 37; aquells (sing.) 57; aquella 117; aquela 48, 50; aquels 28, 62; aqueles 31
(aquest) aquests 2, 17, 19, 103; aquestes 81
aquí 3
aranyó 38
arena; erenes 3
argent 9
argila 48
- ase 108
asò: cf. açò
astenguar (vegeu estancar)
aturar 4
(avellana) avelana 14
avemarias 106, 116
(avui) huy 0
*axenç/ayenç 104
aygua 3, 10, 11, 12, 22, 39, 40, 41, 49, 50, 61, 63, 90, 94, 96, 97, 98, 102, 109, 110, 119; ayga 10, 93, 116; aygües 119
aygua ros 11
aytall 44
(aytant) aytanta 11
- babor 117
bací 12, 63
(banya) bana 38
banys 106
(barba) barbes 28
barbena 45
(barutellar) barutelada 72
bastar 119
(barre) baruts 16
bé 5, 7, 16, 21, 29, 40, 41, 45, 48, 51, 57, 69, 70, 77, 107, 111, 113, 117
(bell) bel 57
ben 14, 101
bena 5, 48
(berruga) barugas 83; baruges 83
bèstia 6, 15, 24
(beure) beura 3, 7, 10, 22, 33, 36, 40, 41, 69, 70, 74, 77, 89, 90, 91, 93, 94, 96, 99, 102, 109, 110; bevet 46; beve 61; begua 49; begudes 112
blanch 6, 9, 25, 26, 32, 46, 56, 57, 65, 68, 85, 119; blanques 65
blançura 15
(bleda) bledes 15, 42, 80
(blet) blers 80
bo 28, 106; bon 111; bona 106
boca 28, 95; bocha 6, 26, 95, 101
boch 18, 92
bou 36
(boví) bovina 119
brach 85
bras 100
bratònega 3; bretònega 61
breny 15
breu 4
(brià) brians 51

- buba 31, 103; bubes 34
 (bullir) bolir 16, 92, 98, 110, 111; bulla 3, 83; bula 57, 117; bule 16, 68; búlia 40; bulent 39; bolit 40, 41, 76; bulit 16
 (ca) cha 88; sca 77
 (cabell) scabels 50
 (cabeça) cabeca 113; cabeces 90
 cabirol 42
 cabra 86; cabres 14; scabres 16
 cada 63, 66; scada 106; cade 119
 (caguella) caguelles 14; cagueles 86
 calç 92
 (calçar) scalse 27
 (calent) scalent 14
 (calfar) calfa 60; calfat 74
 calt 21, 71; scalt 21; calda 22, 57, 83, 93, 96; scalda 10, 18, 49; caldes 31
 cama 100; cames 29; scames 34
 cambra 41, 43, 80; canbra 40
 candi 119
 cànem 47; càmem 68
 cap 21, 52, 53, 68, 75, 85, 98, 100, 119; scap 21, 39
 car 119
 cara 9, 11, 13
 (carabassa) carabasca 97
 (caragol) scaragols 63
 carn 42, 80; scarn 42
 (carregar) scaregats 59
 casa 45; quasa 45
 cascú 5; quascú 103
 (caure) caen 60; caygua 1
 cavall 6; scavall 62
 *cayloç 56
 ceba 54, 56; seba 56
 (celdònia) seldònia 27
 celiandre 13, 54
 (cell) cells 60
 (cendra) sendra 53, 57; senres 20
 (centàurea) senttàuria 49; centàuria 70
 (cenyir) cin 81
 cera 5, 40; sera 5
 cèrcol 76
 cert 32, 87; sert 89
 certament 72
 cervo 38
 cinc 51, 110, 110
 cinquèn 29
 clara 68, 72; sclara 78
 (claredat) claradat 64
 claveles 5
 (closca) closch 63 cosca 60; scosca 2
 (cloure) closa 86
 clovell 57; clavel 54; sclovel 57
 (ço) co 57, 82
 (cobrir) cobre 53; cobrit 47
 codony 95
 (colar) scolar 41
 (coll) col 1, 2, 10, 102; chol 116
 (colló) cholons 76
 (colom) coloms 4
 colomer 4
 colp 68
 (colra) colres 37, 110
 com 11, 119
 començar = escomençar
 comí 71, 113
 (contendre) contès 47
 (continent) scontinent 1, 117
 (continuar) continuant 119
 convenir 119
 cor 89
 (correig) scoreyg 48
 (corretja) scorega 81
 (còrrer) corren 63
 cors 69
 cos 91; cors 95
 cosa 85, 118; coses 67, 119
 (coure) coura 2, 50; cou 34, 79, 97, 113; chou 11; choet 46; cogue 29; couge 56; cuit 2; cuyt 11, 56; cuyta 10, 26, 102; cuyts 80
 cranch 92, 107
 cremar 57; crema 31, 62; creme 30; cremat 36; cremada 38; cremats 62; cremades 62
 cremadura 16; cramadura 16, 62
 cremor 10
 crestal 23; *cretayll 94
 (crosta) scrostra 95
 cuch 56; chuchs 116
 (cullera) sculeres 109
 (cullarada) cuylarades 119
 cuxa 100
 (damunt) demunt 119
 (dar) da 2, 3, 7, 10, 22, 33, 37, 38, 89, 90, 91, 94, 96, 99, 101, 102, 109, 110, 112; dar 36, 40, 41, 43, 70, 74, 75, 77, 80, 93
 de 0, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 41, 42, 44, 45, 47, 49, 52, 53, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 83, 84, 85, 86, 89, 90, 93, 95, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 118, 119; d' 0, 3, 8, 12, 25, 32, 38, 41, 48, 50, 54, 56, 57, 58, 60, 63, 64, 65, 68, 71, 72, 90, 109, 110, 113
 (decantar) decantar 63
 (defallir) defal 65
 defora 43, 63
 degú 69, 70, 74; dagú 71, 72, 77; deguna 73
 dejú 27, 49
 del 0, 1, 2, 3, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 23, 28, 30, 33, 36, 45, 51, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 62, 68, 70, 71, 75, 76, 78, 85, 87, 92, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 104, 111, 119; dels 6, 9, 10, 15, 29, 38, 52, 60, 62, 73
 (deniear) denieada 5; denieade 5
 (dent) dens 25, 26, 27, 101

- (descalçada) scalsadura 27
 (*deseda) desedes 62
 desfeyta 58
 (desliurar) desliurada 22
 (desobre) descobre 2
 (destrempar) destrampar 119; destrempa 48, 73; destempra 14, 59; destrempra 7; destempre 91; destempadra 49; destrempar 69, 72
 desús 5, 14, 47, 68, 92
 deu 11, 20, 119
 (deure) deu 2
 (devoció) devosió 106
 dia 2, 3, 18, 44, 53, 66, 100; die 29; dies 6, 23, 29, 31, 43, 46, 51, 57, 61, 74, 119
 (dijous) digous 2
 dimarts 0
 dir 81; diu 27; di 24, 114; deïts 44; dien 56; dige 106; dir 48, 56, 119; dites 119
 disolte 116
 dobbler 35
 (dolç) dolça 12, 57
 dolor 5, 21, 25, 26, 27, 35, 52, 53, 56, 89, 111
 dona 99, 117
 (donar) don 12; donat 69
 donzell 37
 dormir 9, 74, 93, 101; dormirà 93
 dos 16, 23; dues 6, 53
 dotze 20
 dracma 99
 drap 2, 14, 57, 73, 95, 113
 (drapell) drapel 41
 dues 57, 100
 durea 85
- e 0, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 111, 112, 113, 116, 117, 118, 119; he 106, 107, 108, 109, 119
 (eixir) exir 80, 82, 119; axir 40, 41; ix 95; hix 43, 44; exirà 28, 40, 69, 111; axirà 48, 50; isqua 12
 el 35, 68; 'l 2, 60, 85; -l 2, 5, 10, 11, 63, 85, 104, 107, 108; l' 0, 2, 3, 5, 6, 12, 63, 69, 119; la 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 43, 44, 48, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 86, 88, 90, 92, 93, 95, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 112, 113, 116, 117; lla 104; lo 2, 3, 6, 9, 10, 13, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 28, 30, 31, 39, 43, 47, 48, 50, 53, 54, 55, 57, 60, 63, 65, 67, 74, 75, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 104, 105, 106, 109, 117; los 8, 13, 15, 39, 58, 59, 63, 76, 102, 118; les 6, 8, 9, 11, 14, 20, 21, 23, 27, 28, 29, 60, 62, 74, 75, 79, 80, 83, 86, 100, 106, 107, 110, 111, 112, 119; las 119; -ls 11, 57, 63, 64, 66
 (ell) 'l 54, 91, 94; 'll 6; -ll 35; -l 21, 22, 30, 35, 59, 91, 108; l' 21, 23, 37; la 2, 5, 9, 14, 15, 20, 24, 34, 39, 40, 41, 45, 48, 50, 51, 77, 79, 81, 82, 83, 86, 88, 93, 97, 99, 101, 105, 111, 116; lo 2, 35, 43, 47, 56, 72, 76, 106; li 2, 5, 6, 20, 37, 52, 53, 63, 74, 75, 77, 80, 82, 93, 102, 109, 118; ly 38; lli 1; le 3, 7, 9, 10, 15, 16, 22, 33, 36, 40, 41, 74, 75, 77, 89, 90, 91, 92, 94, 96, 98, 99, 101, 102, 109, 110, 112; se 0, 13, 29, 63, 101; s' 9, 12, 47, 53, 63, 85, 104; -s 57, 63, 111, 117; es 3; si 19; eles 50; les 8, 9, 14, 31, 34, 37, 38, 50, 62, 63, 65, 68, 86, 119; los 2, 31, 52, 61, 63, 67; -ls 95, 116; -lls 95
 empastre 72, 76, 86, 92, 104; empastra 85; empastre 32, 36, 85
 en 0, 1, 2, 5, 6, 7, 12, 14, 17, 18, 19, 26, 27, 29, 31, 35, 39, 40, 44, 45, 46, 55, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 71, 73, 78, 90, 93, 95, 100, 103, 106, 109, 113, 116, 117, 119; an 117, 119; e 2, 5, 11, 35, 57, 63, 64, 66, 67, 68, 69; 'n 3, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 26, 28, 29, 33, 36, 37, 39, 40, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 67, 68, 74, 75, 77, 89, 90, 91, 92, 94, 96, 98; n 0, 6, 22, 30, 41; 'n 99, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 118; n' 0, 12, 28, 45, 50, 69; ne 72, 76, 109; na 54, 62; ne 14, 23, 36, 40, 45, 46, 66; an 106
 enberguament 41
 (engonal) angonal 82
 ensemps 6, 25; ensems 16, 56; ensenps 71, 85, 112; ensents 110
 ensens 5, 9, 25, 32, 57
 (entrada) antrada 119; antrade 119
 entrò 12, 100
 erba 24, 27, 34, 82
 ermodàtills 119
 (escaldadura) ascaldadura 64; ascaldedura 78; scaldadura 78; scaldadura 16
 (escaldar) scalda 39
 (escalfar) calfe 21; escalfe 54
 (escalunya) ascalunya 60
 (escolar) scolo 57
 (escomençar) scomensar 0
 (escriure) ascriura 106; scriu 2, 17, 103; ascriu 106; escriu 2; scrits 2, 19; ascrivit 75; ascrites 106
 (escumar) ascumats 40
 (escuredat) escuradar 60
 (espatlla) espales 111; spatles 111
 (espinac) aspinacs 42

- (ésser) és 7, 12, 17, 22, 28, 73, 77, 79, 86, 87, 89, 100, 106, 117, 118, 119; són 59; era 0; fou 0, 44; serà 2, 11, 29, 56, 57, 91, 101, 118; serrà 60; sirà 6; cerà 21; sia 12, 20, 50; sie 2, 50, 68, 71, 100; cia 86; cie 38; sien 27, 28, 74, 119
- esdevenir 9
(est) esta 63; estes 104, 114
estancar 17; astenguar 65; astenquar 108; estancarà 17, 28; stancarà 44; astenquarà 108
(estar) stigue 19, 93; estigue 50; stie 63
(estiu) astiu 119
(estopa) astoba 47; astopa 78; stopa 71
(estopada) stopades 68; astopades 68
(estrènyer) estragent 48
(estret) astrèt 21, 47, 48
*estreit 40
(èvol) èvols 29
- farina 32, 58, 72, 85104
(fava) faves 6, 65
febre 2, 5, 49, 106; febra 39, 109
fel 64, 67; fels 60
fembra 1, 12, 17, 33, 79, 80, 81, 82, 94, 105;
fembre 13, 22; fenbre 12
fems 108
fenoyll 66, 70, 96
(fènyer) fei 29; feia 95
fer 63, 119; fa 85, 95, 116; fes 6, 30, 32, 50, 66, 68; fé 9, 24, 30, 57, 68, 85, 86, 92, 95, 103, 104, 107, 108, 111; féu 31, 57, 98, 110; fes 58, 117; faràs 119; farà 58; fet 23, 36, 40, 72, 76; feyt 53
- feita 44
fibladura 77
(fiblar) fiblat 77
fich 23
figuera 58
(fill) fiyll 12
(filla) fiylla 12
fistola 20; fistoles 24
flor 85, 118
foc 2; 11, 16, 21, 30, 50, 84
(fondre) fonra 58; fon 11; fonet 5
fonoyll 6; fenoll 41
font 11, 12, 119
(foradar) forada 63, 105
forat 57, 63
(força) forca 9
forment 23, 85, 104
(fortment) forment 100
(fregar) fregades 27
(freixa) frexa 101
(fresc) frecha 12
fret 16, 35, 106; freda 40
front 17, 52, 60, 65, 74
fulla 104; fula 29, 101; fuylla 14, 38; fuyla 34, 104; fules 11, 75, 100, 117
(gallina) galina 68; galines 6, 42
gema 26, 42
- gençana 7
ginesta 85
(gingebre) ginjebra 118
gitar 99, 110, 114; gita 20, 30, 37, 67, 96;
giten 28; gitats 5
(glànola) glànolas 14; glànoles 14
gota 12, 57
gra 95, 96; gran 95; grans 9, 20, 57
(gras) grasa 80; grasca 42
gratiya 98
grex 62, 71, 78
(guardar) guarda 2
(guarir) *guerir 15; goràs 119; *gorràs 11;
*gorrà 16, 18, 23, 24, 25, 54, 55, 61, 63, 75, 76, 105; gorà 39, 47, 56, 107; *garrà 2, 70, 72, 74, 77, 89, 90, 92; guorrà 8;
*guorirà 7; guarit 29; gorit 20, 71, 101, 118; *garit 68, 100
guisa 57
- (haver) aver 45; ahver 117; has 119; às 6, 61; ha 5, 14, 23, 24, 30, 35, 41, 51, 69, 102, 112; à 9, 18, 46, 47, 49, 53, 71, 72, 76, 78, 99, 104, 119; avets 77; àn 62, 63; aurà 9, 16, 22, 39, 40, 45, 82, 94; auràs 2, 6, 119; ages 6, 26, 27, 68; agues 15, 105; ayes 6; aga 0, 5, 22, 29, 93, 94, 100; age 2, 91, 95, 106; aya 6, 13, 55; ajats 43; agats 5; ia 82
(herba) erbes 104
hi 90, 93, 111; -i 6, 11, 21, 45, 50, 53, 85; -y 16, 40, 50, 57, 93, 100, 101, 111
(hivern) yvern 119
ho 5, 6, 7, 9, 11, 14, 23, 25, 30, 31, 32, 38, 41, 43, 48, 53, 56, 57, 60, 64, 69, 71, 72, 73, 75, 78, 85, 86, 90, 92, 95, 98, 100, 104, 110, 112, 113, 119; -o 14, 16, 20, 100; -u 106, 111, 113
hom 3, 7, 18, 19, 24, 29, 30, 35, 36, 40, 55, 56, 87, 88, 90, 91, 93, 96, 100, 103, 112
honor 106
(hora) ora 109 ores 6
hòstia 106; òstia 103; hòsties 106
- infant 12
infanta 12
(infantar) infantar 33; infantarà 82; infanterà 1; infenterà 33; infant 81, 82; infantar 82
(inflar) inflants 76
(ir) irà 9, 101
item 42, 61, 66, 67, 119
- (jaure) iau 117; gaurà 3
Jo 0; go 0
Johan 0, 44
junça 5
(juny) guny 0
*lahuins 57
*lauser 75
(lavar) lau 13, 101; lava 98; lave 11, 18, 20,

- 21; lahuen 39
 *lembrichs 38
 libra 0
 (llàgrima) làgrimes? 60, 65
 (llana) lana 111
 (llard) lart 16, 105, 111
 (lleixar) lexa 113
 (lleixiu) laxiu 53
 (llengardaix) lengardax 77
 (llengua) langa 94; lengua 119; langua 6
 (llet) leyt 12, 16, 22, 75, 79, 83, 94, 99
 (lletuga) laruga 93; leytugas 112
 (lli) li 2, 35, 71, 73, 78, 95, 113
 (lligar) liguar 116; liga 1, 2, 21, 24, 82; lich 53; ligat 48; liguat 74
 (llit) lit 75, 117
 (lloc) loch 48, 50
 (lluna) luna 18
- mà 98; mans 51, 62
 madecina 0
 madurar 104
 (maig) mag 63
 majorment 94
 mal 2, 3, 6, 8, 9, 20, 23, 29, 30, 31, 85, 103, 104, 105, 107, 113, 118
 (malalt) malaur 95
 (malaltia) maleutia 76; malautia 79, 93
 malgrana 57
 malva 104; malves 42
 malvis 80, 100
 (mamella) memela 12; mameles 79
 manada 117
 mandrasra 98
 manera 48, 63; manera 85
 (mantega) mentega 34
 mara 82
 Martina 0
 mas 53, 63
 màstech 5, 9
 (mastegar) mastegua 6; masteguat 6
 matex 3, 119; mastex 119
 matí 11, 43, 46, 50, 51, 57, 71, 74, 76
 (medicina) medecina 63
 mel 30, 38, 40, 47, 62, 64, 67, 85, 110
 menjar 112; mengar 2, 80, 96, 101; menyar 37, 38; menguar 43, 75; menga 97; menye 103
 menovell 48
 menta 51, 77, 79
 merda 92
 mèrit 0
 mes 0
 més 0
 (mesclar) mescla 6, 16, 38, 72, 86, 101, 111; mescla 57; mesclat 40, 43, 52, 64, 67, 78, 104; mesclada 58; mesclades 74; mesclades 119
 (metre) metra 50; met 2, 3, 11, 14, 15, 16, 21, 31, 35, 53, 54, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 66, 90, 93, 95, 105, 111, 113; mit 6; mita 23; mete 28, 55; metet 40, 71, 75; mès 118
 (metzina) metzinas 112
 (mig) mixe 119
 (mill) miyll 35
 (millor) miylor 54
 minvar 5
 (moldre) mol 6
 (moll) mols 61
 molt 9, 13, 14, 21, 38, 57, 63, 64, 65, 66, 78, 103; molts (sing.) 119; molts 119
 (móra) móres 74
 (morir) mort 29, 103
 mortal 19
 (mosca) mosques 45
 moviment 26
 (mullar) mula 68; muyllat 45; mullada 47
- nafra 72, 73, 85, 86, 88, 100, 114; nafre 71
 (nafrar) nafra 88; nafrat 100
 (naixença) naxença 104
 nas 17, 28
 natura 43, 113
 negra 31
 ni 51, 85
 (ningú) dagú 47, 48, 49, 50; nagú 43, 44, 46, 51, 76, 78; nagun 50; naguna 79
 no 2, 7, 12, 14, 18, 19, 22, 33, 36, 40, 41, 45, 53, 57, 63, 74, 75, 77, 80, 85, 87, 93, 94, 100, 117
 (nom 3) noms 2, 17, 19, 75, 103
 nostro 0; nòstrons 1
 (nou) nous 112
 nou 0, 43, 61, 63, 84; nova 16, 18, 46, 50, 90, 113
 nou 46
 nus 20
 o 9, 12, 23, 42, 57, 60, 63, 77, 79, 84, 97, 100, 101; ho 24, 27, 29, 42
 (obrir) obri 6; obrirà 86; oberta 79, 86
 obs 91
 (obscur) ascura 73
 (ocell) ocells 62
 oli 69, 74, 79, 91, 111, 113; olli 118; holi 5, 31, 52
 (oliva) olives 113
 (olla) ola 50, 90; hola 46, 113, 117
 (on) hon 44, 48, 50, 103
 onza 119
 oració 116
 orella 55; orela 56; oreylla 60, 71
 orí 69
 ortiga 88; ordiga 84
 os 100
 ou 2, 25, 32, 60, 65, 68, 72, 78, 85; ous 16, 43, 73
 oyr 54; oyr 55
- pa 43, 71, 119
 (paella) pacla 16
 (parar) parat 43

- (paraula) paraules 81, 114; peraules 106
 part 22, 48, 90; parts 11, 23, 110
 (passar) passades 119
 (pastar) pasta 85
 pàter 1
 patronostres 106; paternostros 116
 pebre 20, 25
 (peça) peca 2; pesa 95
 (pecar) pescar 19
 (pedra) peyra 18
 pregunta 5, 40
 (peix) pex 64
 (pèl) pèls 50
 *peleçar 53
 per 0, 9, 28, 43, 46, 51, 57, 74, 82, 84, 93,
 95, 97, 98, 99, 105, 107, 116, 119
 perdiu 39
 (perdre) pert 44, 79; perch 48; perdrà 102;
 perdut 55
 (Pere) Pera 106
 persona 2, 3, 5, 9, 14, 23, 41, 95, 116
 (pertànyer) pertay 3
 pes 119
 peu 24, 32, 47; paus 11
 (picar) pica 9, 20, 22, 23, 37, 38, 51, 57, 65,
 94, 99, 100, 101, 104, 105, 107, 112; picha
 7, 9, 14, 15, 20, 56; pique 69; picat 5, 25,
 45, 52, 69, 70, 71, 77; picada 84, 88, 105;
 picats 25; picades 28
 *pigryns 52
 (pit) pits 10, 102
 pixar 18, 36, 87; pixa 90; pigerà 3; pixarà 3,
 87; pixerà 36
 (plantatge) plantatge 109
 (plapa) plapes 11
 (ple) plena 98
 ploma 39
 poch 5, 63, 85, 92; poca 110
 (poder) pots 63; pot 18, 33, 36, 40, 41, 74,
 93; puga 117; puxa 57
 (podrir) podrides 8
 *polig 101
 poliol 89
 (pols) polsos 39
 pólvora 6, 20, 23, 30, 36, 62, 66, 107, 108
 (polvoritzar) polvorisades 119
 (polze) polse 44
 (poma) pomes 8
 (pondre) post 2
 (popa) popes 105
 porch 3, 9, 16, 42, 78, 84, 104, 111
 (porro) poro 28, 87, 91; poros 117
 (portar) portarà 19
 (posar) posa 25, 32, 39, 48, 50, 68, 71, 83,
 85, 86, 88, 92, 100, 104, 107, 108, 113; po-
 se 8, 23, 31, 35, 65; pos 14; posat 5, 44,
 47, 50, 72, 73, 76, 77, 78, 79
 (prémer) prem 57, 111; premet 12
 (prendre) pendre 106; pren 1, 2, 3, 10, 15,
 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 31, 33, 34,
 35, 37, 38, 39, 41, 46, 48, 51, 52, 53, 54,
 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
 69, 70, 71, 73, 74, 76, 78, 79, 81, 82, 83,
 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94,
 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113;
 prin 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 43, 56, 71,
 117; prenet 40, 42, 45, 50, 77; prenets 5,
 75; pendràs 118; pandràs 119; prengue 30,
 55; prene 111; pres 50; presa 93; preses
 119
 (prenys) preyns 12
 (préssec) présechs 52
 (presseguer) preseguer 14
 (primer) primera 106
 primerament 119
 primo 1
 profit 0
 prou 22, 50, 94, 98
 (provar) provar 117; provada 118
 puagra 119
 (pudor) podor 101
 (purgar) porgar 102 porgue 10
 pux 5, 9, 12, 14, 16, 20, 30, 31, 40, 47, 50,
 53, 57, 60, 62, 68, 71, 74, 78, 111, 113;
 puxs 63, 75, 95, 98, 117; puxes 105
 (quan) can 2, 9, 21, 22, 56, 60, 63, 66, 82,
 91; cant 2, 3, 101; com 6, 11, 16, 40, 74,
 88, 119; con 119
 (quartó) quortó 103; quortons 103
 quatre 29, 103
 que (conj.) 0, 1, 9, 12, 14, 18, 20, 28, 29, 30,
 33, 35, 36, 38, 40, 50, 57, 63, 71, 75, 79,
 80, 82, 85, 93, 94, 95, 100, 106, 111
 que (pronom) 2, 5, 6, 7, 9, 18, 19, 22, 23, 24,
 28, 41, 50, 57, 59, 62, 63, 85, 86, 87, 90,
 91, 93, 95, 96, 109, 111, 112
 (queixalada) caxillada 105
 qui 13, 19, 37, 53, 55, 56, 60, 110, 117
 (rabejar) rabeya 53
 (rabiós) rebiós 77
 *raga 77
 *raxi 24, 33; *raxiu 29, 45; *raxiull 41; *ra-
 xiul 90; *raxjul 1; *raxus 109
 re 51
 recepta 119
 refredar 113
 (refrescar) refresqua 68
 (regallessia) regalècia 46
 rera 63
 riu 119
 romaguera 20; romeguera 104
 romer 33
 ronya 84
 (ronyó) royons 118
 (ronyós) royosa 94
 rosa 9; roses 5, 9, 11, 43
 rosat 52, 89

- (rosella) roselles 118
 (rostir) rostit 23
 ruda 3, 7, 26, 41, 57, 65, 69, 70, 77, 90
- (Sabadell); Scabadel 0
 (saber) sàpia 75; sàpies 85
 sabó 16, 92
 sabor 93
 (safra) scafrà 59
 sagí 5, 9, 104; scagí 3; cagí 84
 sal 14, 23, 26, 42, 47, 63, 88; scal 40
 sal 75
 salnitra 6
 (salvatge) salvayge 30; salvaga 97
 sanar 86; sanarà 86
 (sang) sanch 19, 28, 44; sach 90; scach 48;
 scanch 17, 18, 108; scaych 59
 (sant) sen 106
 *santí 84
 saüch 100
 *sconcolta 71
 se; cf. ell
 seber 12
 (secar) sequa 66; seque 91
 sech 6, 30; sechs 31
 (seda) sedes 62
 sedàs 119
 (sègol) sègul 58; sègull 72
 (segon) sagona 106
 (seguir) saguesqua 0
 (sement) scament 15; sament 93, 112
 sens 26
 sent 44
 (seny) sey 7
 (senyor) scanyor 0
 serment 53; sermens 18, 31
 serp 69, 91; scerp 70
 serpent 77
 set 10, 102
 set 9
 (seu) son 7
 (seure) sceura 117
 si 1, 6, 12, 14, 15, 17, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
 49, 50, 51, 61, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77,
 78, 79, 80, 81, 86, 95, 100, 104, 109, 114;
 sci 69
 sinó 82
 sis 57
 sobre 2, 8, 14, 19, 20, 31, 35, 48, 50, 58, 67,
 68, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 79, 83, 86, 100,
 104, 105, 107, 108
 sol 50, 84, 91, 98
 *solgira 24
 (somera) someres 83
 son 69
 (sord) sort 56
 sorga 111
 (sotil) scotil 57
 sots 75
 sovén 41, 111
- (suar) suarà 39
 (substància) sustància 71
 suc 91; sur 87; cuch 9; such 10, 20, 51, 54,
 55, 56, 57, 59, 60, 70, 71, 72, 109, 111;
 sugch 15; sugh 45; cf. xuch
 (sucre) sucra 119
 (sutze) surzes 119
- tabustol 71
 tal 0, 63, 85
 tant 20, 50, 111; tantes 68
 tantost 82, 118; tant tost 37, 69
 tebeu 54, 60; tèbea 39
 (temps) tems 119
 tenir 63, 95; taniem 0; tingue 26; tingua 68
 (terç) terca 90
 (terçana) tersana 109
 (tercera) tersera 106
 *terciada 68
 resta 63
 tirar 85
 toira 10, 11; toire 102 tol 10, 52, 82; toll 27;
 toirà 35
 torcedura 32
 (tornar) torna 20
 (torrar) torrar 35; torrades 6
 (tos) tost 46, 81, 82
 tost 1
 tot 5, 6, 7, 9, 11, 16, 19, 23, 38, 40, 41, 43,
 46, 47, 54, 56, 57, 63, 71, 78, 85 100, 110,
 112, 117; tota 95, 104; tots 6, 63, 67; totes
 31, 104, 119
 (trasladar, traladí 0
 *trasperet 1; *tresperet 30
 (traure) trau 109 tre 57; traet 40
 (treballar) trebaylle 7
 *tremenent 39
 (trençar) trenschat 100
 tres 3, 18, 29, 30, 31, 44, 57, 75, 81, 100,
 106, 107, 109, 110, 116, 119
 triaga 77
 (Trinitat) Trenitat 106
 trit 101; trida 40, 42
 tro 20, 50, 68, 71, 93, 111
 (tros) trosos 57
 (truja) truga 5
 (tu) te 11, 18, 20, 21, 65, 84, 98, 119; t' 21,
 48, 119
 turbit 119
- (ull) uyll 6; uylys 57, 58; uylys 13, 57, 58, 59,
 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68; huyl 13; huyls
 13; huyls 15; vuylls 67
 un 0, 2, 5, 12, 14, 35, 40, 41, 48, 56, 57, 63,
 85, 113, 119; hun 57, 92; una 5, 6, 12, 46,
 50, 57, 58, 60, 68, 90, 95, 98, 99, 103, 105,
 110, 113; huna 2, 16, 48, 56, 106, 117
 (ungüent) engent 9; engüent 34
 (untar) unta 9, 16, 30, 34, 59, 60, 84, 111;
 unte 118; unter 50; untat 5, 47, 51, 52

(ull) uylls 8; huylls 8

(valdre) val 9, 13, 14, 19, 32, 38, 57, 62, 63, 64, 65, 66, 78, 83, 85, 97; vall 26, 59, 95, 103; valdrà 30, 43

(vegada) vagada 119; vagade 106; vegades 3, 18, 30, 53, 68, 75, 81, 100, 107; veguades 44

vel 104

vell 86; veyll 9, 84, 111; vela 34

(venir) huenir 2; ve 109; vendra 119

*venc 53

ventre 35, 99

(ventrell) ventreyll 10, 97; ventreylls 6

vergua 36

(verm) vèrmens 114

(vermell) vermela 9; vermeylla 63 vermels 63; vermells 73; vermeylls 13

vespre 9, 11, 43, 46, 50, 51, 75, 76; vespra 57, 75, 76

(vidre) vidra 107

(vimen) vímens 38

vi 74; vin 6, 26, 46, 68, 74, 79, 85, 86, 97, 99, 109, 111

vinagre 14, 76, 92; vinagra 7, 48, 89

vista 66

(viu) viva 92

(voler) vols 1, 12, 15, 17, 81, 114; vol 63, 110; voll 50; volls 104, 110; volen 50; vol-ràs 11, 37

vos 51

vuit 9, 63, 74, 119

Xina 6

xuch 21; cf. suc

(Ypocràs) Yposcràs 28

Ysob 46